

הַ כְּנִי סְנִי

פרויקט הוקרה לאימהות אומנה | יערה קליין-ימין

דברי פתיחה

לפני כשמונה שנים התוודעתי ל"אור שלום" – ארגון ללא מטרת רווח המטפל בילדים ובנוער בסיכון שהוצאו מביתם עקב מצבי פגיעה והזנחה קיצוניים. שמענו מחבר שהוא והעובדים שלו מאמצים משפחתון ליד מקום מגוריו. במשפחתון גרים תחת קורת גג אחת כ־12 ילדים בני 8 עד 18 עם הורכי בית שמגדלים אותם נוסף על ילדיהם הביולוגיים, ובסיוע צוות רחב. הסיפור הזה, שתיאר עולם תוכן כל כך לא מוכר ורחוק משלי, סקרן אותי. רציתי לראות איך זה מתנהל, ועוד לפני שביקרתי במשפחתון – התחלתי להרגיש שמהו כאן קורא לי.

מלווה בבן זוגי ובמנכ"לית "אור שלום" דאז, הגענו לסיור באחת הפנימיות של הארגון. הסיור היה מטלטל ועורר הרבה שאלות ותהיות. במקרה, היום שבו הגענו היה יום ביקור הורים. אני זוכרת שעמדנו מהצד, מתבוננים בהתרגשות בהורים שילדיהם הוצאו מביתם בשל הזנחה או עקב אייכות אחרת לגדל אותם, ובמקרים רבים – מלווים בתינוקות נוספים שנולדו להם. לצד הקושי היה אפשר לראות את הגאווה של ההורים בהישגים של ילדיהם הגרים רחוק מהם, ואת ההוקרה שהם רוחשים למי שמגדלים אותם.

בעודי עומדת שם, מביטה בהתרחשות, המחשבות נדדו אלי שלוש ילדיי. חשבתי כמה עטופים ומפונקים הם הילדים שלנו; כמה מחשבה, עשייה וחום אנחנו משקיעים כדי להיות ההורים שאנחנו רוצים להיות, ואיך לפעמים אני מרגישה שגם בכך אין די. כאישה שזקוקה מאוד לזמן לעצמה, אני מעריצה אימהות שיש להן סבלנות ושקל להן לוותר על זמן הפנאי שלהן.

אם להיות כנה עם עצמי, ילדים אף פעם לא היו אהבה גדולה שלי. קשה לי להתחבר, ולא פעם, מול אנשים קרובים, אני נמלאת רגשות אשם בשל כך. רק לעיתים רחוקות קורה שאני פוגשת ילדים קטנים או תינוקות שאני לא יכולה לעמוד בפניהם. לפני שנולדו לי ילדים משלי חששתי שלא יהיה לי קל להיקשר אליהם. לשמחתי הרבה זה לא קרה; כשנולד בני הבכור, מהרגע הראשון שקיבלתי אותו לידיי

הרגשתי מאושרת ומחוברת. להפתעתי הרבה אהבתי מאוד את גיל הינקות, אהבתי להניק ואהבתי את התקופות שבהן יכולתי לקחת כל אחד מילדיי לכל מקום כשהוא צמוד לי לגוף.

מהביקור בפנימייה המשכנו למעון משפחתי, אחד מ־21 המעונות המשפחתיים של "אור שלום" הפזורים ברחבי הארץ. המעון שהגענו אליו היה בית גדול ומרווח בשכונה שקטה ונעימה, לא שונה במראהו משאר הבתים ברחוב. בסופו של אותו יום, החלטנו לקחת חלק בעשייה של הארגון המופלא הזה.

באחד מערבי ההתרמה של "אור שלום" עלו על הבמה אם הבית של אחד המשפחתונים במרכז הארץ וכמה מהילדים. הסיפורים שסיפרו והילד המדהים ששר כמו זמיר נכנסו לי ישר לנשמה. עוד לפני שהספיקו לרדת מהבמה ניגשתי אליהם, חיבקתי אותם ושאלתי אם יש מי שמאמץ אותם. להפתעתי ולשמחתי, הם אמרו שלא. הקשר שלנו כמשפחה עם אותו משפחתון היה מידי; אם ואב הבית (שבמקרה הזה אינם זוג ואינם מגדלים ילדים משלהם), בנות השירות, צוות המדריכים, הצוות הטיפולי, ובעיקר הילדים – כולם נכנסו לנו עמוק ללב, ומאז הם חלק מהחיים שלנו.

ככל שעבר הזמן התעצמה שמחתי על כך שמשפחתי היא חלק ממעגל של עשייה שיש בה טוב. אלא שבתוכי הרגשתי שעדיין חסר לי משהו – משהו שיחבר אותי בעוד דרך לנתינה, שיהיה רק שלי. חיפשתי את הדבר שיגרום לי להרגיש שאני נותנת את כל כולי, שאוכל באמצעותו להשפיע על מעגלי החברה השונים, שיאפשר לי לתרום – אבל גם לקבל בחזרה. אט אט הבנתי שהדבר שחסר לי יוכל להתממש רק אם יתקשר לתחום העיסוק שלי; רק אם יגרום לי להיכנס לסטודיו – המקום שאני כל כך אוהבת ושבו אני משקיעה את זמני ביצירה ובעיצוב חרוזי זכוכית ותכשיטים.

התחלתי לחשוב על הרעיון ולפתח אותו. ידעתי שאני רוצה שהפרויקט שלי יעסוק בנשים, בהיותי יוצרת תכשיטים שמקשטים ומשמחים נשים. גלגלתי בראשי רעיונות רבים ולא מאוד מקוריים, נושאים שכבר התעסקו בהם רבות.

לטובת הצילומים לתערוכה נבחרו שמונה צלמות. כל צלמת פגשה אישה, סיפור ותכשיט, וביחד פיתחנו קונספט צילומי.

תוך כדי החיפוש אחר מקום שיארח את התערוכה, עברתי תהליכים אישיים שבעקבותיהם העברתי את הסטודיו שלי מחצר ביתי למקום חדש ביפו. כשמצאתי את המקום, מייד הבנתי שהוא יהיה חלל מושלם לארח בו גם את התערוכה, ובהמשך – תערוכות ואירועי תוכן נוספים.

כשהגיתי את פרויקט **הכניסיני** לפני כארבע שנים, לא העליתי בדעתי ששנה לאחר מכן תפרוץ מגפה שתשנה סדרי עולם; לא שיערתי בנפשי שכעבור שנתיים חיי הפרטיים יעברו תהפוכה, ובוודאי לא דמיינתי שהפרויקט יגיע לאן שהגיע. אם בעקבות הספר והתערוכה תתעורר קצת יותר מודעות לעולם האומנה, למשפחות האומנה ולילדי האומנה – אזי זו תרומתי הצנועה.

יערה קליין-ימין

מלבד המעונות המשפחתיים, ל"אור שלום" יש כ-550 משפחות אומנה. משפחות אומנה, בשונה מאימוץ, נועדו לספק מענה זמני – שלעיתים קרובות הופך לקבוע – לילדים שיש צורך להוציא אותם מביתם. לאורך תקופת החיפוש וההתלבטות שמעתי כמה וכמה סיפורים של משפחות אומנה שכל אחד מהם גרם לי צמרמורת והעלה דמעות בעיניי. כך התגבשה בי ההחלטה להקדיש את הפרויקט לאימהות האומנה – נשים שהן סוג של מלאכיות; שלא דורשות, אבל גם לא זוכות להערכה ולהכרה המגיעות להן מהחברה; נשים שבשום אופן לא הייתי יכולה לעשות את מה שהן עושות. לשמחתי, מצאתי את הדרך שלי להוקיר אותן, להביע בפניהן את הערכתי העמוקה ולהעניק להן משהו ממני בדרך האותנטית ביותר שבה אני יכולה להעניק – תוך כדי עשיית האמנות שלי.

בשיתוף עם "אור שלום" בחרנו שמונה נשים ממגזרים שונים – כל אחת והסיפור המרתק שלה. במהלך שנתיים נפגשתי עם כל אחת מהן בביתה לריאיון שנמשך כשעה וחצי. זכיתי להכיר נשים מדהימות, נחשפתי לעולמן הרגשי ולמדתי מה הוביל אותן לדרך חיים כל כך ייחודית. שמעתי והקלטתי את סיפורן האישי ואת סיפורם של הילד או הילדים שהן מגדלות כילדי אומנה, ברוב המקרים – נוסף על הילדים הביולוגיים שלהן. את הראיונות המוקלטים תמללתי וערכתי בגוף ראשון. לעיתים, חזרתי אל המרואיינת עם שאלות נוספות.

לאחר כתיבת הסיפור ובהשראתו, התחלתי לגבש רעיון לתכשיט קונספט שיתאים לאישה ויספר את סיפורה ואת סיפור משפחתה בצורה נוספת ושונה. כל התכשיטים עברו דרך ארוכה משלב הרעיון, בחירת הצבעים ועד הביצוע. לכל אורך המסע עמדה לנגד עיניי האישה.

אושרי כהן-נדר, אוצרת, מלווה אותי בפרויקט מתחילתו ועוזרת לי להרכיב את המבט ולראות את התמונה המלאה. כך התגבשה ההחלטה להפוך את הפרויקט, בסופו של דבר, לתערוכת מחווה; תערוכה שתציג כל אחת משמונה הנשים הנבחרות – במגבלות החיסיון הנדרש – עם התכשיט שיצרתי עבורה.

רשימת מונחים*

משפחת אומנה

בישראל ישנם כ-4,500 ילדים הגדלים בכ-3,000 משפחות אומנה. משפחת אומנה היא משפחה שבחרה לפתוח את ליבה ואת ביתה ולקבל לחזקתה ילד שהוצא ממשפחתו ומביתו עקב מצבי סיכון קיצוניים. האומנה נועדה לספק לילד סביבה בטוחה ומוגנת, ולתרום להתפתחותו הגופנית, הרגשית והחינוכית.

האומנה מוגדרת כסידור זמני לתקופה מסוימת, אך היא יכולה להימשך גם עד גיל 18. בתהליך אישור המשפחות לאומנה נבדקים לעומק היבטים של גיל, בריאות, מצב כלכלי ותנאי מגורים בצד מיומנויות רגשיות ואישיות.

משפחות אומנה בישראל מוגדרות כמתנדבות, אך הן מקבלות תמיכה כספית לצורך גידול ילד האומנה, וכן מקבלות ליווי מקצועי מקיף מארגוני האומנה שמינתה המדינה.

אומנה יכולה להיפסק בגלל כמה תרחישים: עם מעבר הילד לסידור חוץ-ביתי אחר; בהכרזה על אחד או יותר מהוריו הביולוגיים ככשירים להחזקתו, או בהעברה לאימוץ.

אומנת חירום (קָלֵט)

משפחות אומנת חירום הן מקלט מידי וקצר מועד (עד שישה חודשים) עבור ילדים שבית המשפט קבע כי יש להוציאם מבית הוריהם עקב סכנה ממשית לחייהם.

באומנת חירום יכולים להימצא בו זמנית עד חמישה ילדים, מגיל ינקות ועד גיל שש (או שמונה, במקרה של אחים). מערך אומנת החירום כולל גם צוות של עובדות סוציאליות, פסיכולוגית התפתחותית ובנות שירות לאומי שמלוות ותומכות בילדים ובמשפחות.

אומנה טיפולית

לאומנה טיפולית מגיעים בדרך כלל ילדים בני שלוש עד עשר, בעלי רקע או פרופיל פסיכיאטרי, שעברו התעללויות קשות וזקוקים לטיפול צמוד ולמסגרת קטנה וארוכת טווח.

משפחות האומנה הטיפולית נבחרות בקפידה, וכדי לאפשר להן לספק לילד סביבה טיפולית ובטוחה ויכולת להתמודד עם מצבי משבר הן מקבלות שירותי אימון והדרכה, תמיכה וליווי אינטנסיביים, וסוגים נוספים של תמיכה כלכלית ולוגיסטית שמספקים הארגונים המפעילים. עקב הצרכים המיוחדים של הילדים המטופלים, זוכים האומנים להחזר הוצאות מוגדל מהמדינה לעומת אומנה רגילה.

הטיפול בילדי האומנה הטיפולית יכול להימשך עד גיל 21.

משפחה מלווה (מארכת)

משפחה שמלווה ומארכת ברציפות ולאורך זמן ילד שמתחנך בפנימייה – ילד שמשפחתו אינה יכולה לטפל בו ולדאוג לצרכיו, או ילד שהתייתם. האירוח מתקיים בסופי שבוע אחת לשבועיים, בחגים ובחופשות ארוכות. המשפחה המלווה משמשת לילד תא משפחתי שמעודד ומחזק ומעניקה לו חום ואהבה. ילד שיוצא בקביעות למשפחה מלווה חווה חוויות אישיות ומשפחתיות משמעותיות – ולעיתים חדשות – ומפנים את דרכי התנהלותה הנורמטיביות והמיטיבות.

מעון משפחתי (משפחתון)

מסגרת ביתית, קטנה ומכילה המספקת מענה חוץ-ביתי טיפולי ל-12 ילדים ומתבגרים שהוצאו מבית הוריהם בידי גורמי הרווחה. מודל המשפחתון מבוסס על התפיסה שלפיה דמויות התקשרות קבועות ויציבות של הורֵי בית – זוג וילדיו המתגוררים בבית, ולצידם צוות טיפולי וחינוכי המלווה ותומך – יקדמו את סיכוייהם של הילדים להשתקם, להסתגל לחיי הקהילה ולהשתלב בה בצאתם את המסגרת.

המעונות המשפחתיים מופעלים על ידי ארגונים שזכו במכרז של משרד הרווחה, והם מפוקחים ונתמכים על ידו. בישראל, מבין כ-6,500 ילדים הגדלים בפנימיות של משרד הרווחה, כ-400 גדלים במעונות משפחתיים.

* רשימת המונחים מנוסחת בלשון זכר, אך הכתוב מופנה לכל המגדרים. תודה ל"אור שלום" על הסיוע במידע ובניסוח.

מרכז קשר

מתקן סגור של משרד הרווחה שבו מתקיימים מפגשים בין ילדים לבין הוריהם הביולוגיים במקרים שבהם יש צורך בפיקוח על הקשר ובהגנה על הילד (כגון מאבק גירושין קשה; אלימות במשפחה; התעללות בילדים ועוד). העובדים הסוציאליים המאיישים את המרכז מסייעים בניהול הקשר תוך הדרכה והכוונה.

חוק אומנה לילדים

פעילותן של משפחות אומנה בישראל מוסדרת על ידי "חוק אומנה לילדים" שנחקק ב־2016. מטרתו של החוק לעגן את זכויותיהם של ילדים באומנה ואת חובת המדינה להבטיח את טובתם ואת זכויותיהם בהתאם לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות הילד, ומתוך הכרה בפגיעותם הייחודית. החוק מציין כי "זכותו הטבעית של ילד לגדול בבית הוריו, ואם הוצא ממנו – לחזור אליו, אלא במקרים שבהם טובת הילד מחייבת את גידולו מחוץ לבית הוריו." בהתאם לכך מדגיש החוק כי "בכל פעולה המתבצעת לגבי ילד לפי חוק זה או החלטה המתקבלת בעניינו תהיה טובת הילד שיקול מכריע." עוד קובע החוק כי ההעדפה הראשונה להשמת ילד תהיה באומנה בקרב קרובי משפחתו, ורק לאחריה באומנה אחרת או בפנימייה.

אימוץ סגור לעומת אימוץ פתוח

ברירת המחדל בישראל למתן צו אימוץ היא אימוץ סגור, שמשמעותו ניתוק מוחלט של הילד המאומץ ממשפחתו הביולוגית. במקרים מסוימים, בית המשפט שנותן את צו האימוץ רשאי לאפשר אימוץ פתוח, שלפיו יוכל הילד המאומץ להמשיך לקיים קשר עם דמויות משמעותיות ממשפחתו הביולוגית (הורים, סבים או אחים) בתדירות לא גבוהה. ההכרזה על ילד כְּבָר אימוץ נרוכה בתהליך משפטי ממושך ומעמיק ומתאפשרת רק לאחר שנשללה לצמיתות מסוגלותם של הוריו לגדלו. כמחצית מהילדים המאומצים בישראל, אומצו על ידי משפחות האומנה שלהם.

סֵדֶר הַסִּפּוּרִים

מֵרֵי יָרֵחַ	10	עמוד
עֵנָת	18	עמוד
דֵּלִי דָרָה (שם בדוי)	28	עמוד
אַבִּיבֵי יָרֵחַ (שם בדוי)	38	עמוד
דֵּפְנָרָה	46	עמוד
לִילֵרָה (שם בדוי)	58	עמוד
גֵּלְיָרָה	68	עמוד
בִּירוֹרְיָרָה	76	עמוד

מִרְיָהּ

צלמת: יעל בר כהן

למריה יש סיפור מיוחד – היא "סבתת אומנה" של נכדתה היחידה, אנג'ל.

מריה מתגוררת בעיר שגדלתי בה, מרחק שני בניינים מהבית בו גרתי מכיתה ג' ועד שעזבתי את בית הוריי. כשקיבלתי מ"אור שלום" את כתובת מגוריה, ליבי החסיר פעימה; למעלה מ-20 שנה לא ביקרתי בשכונה. עמדתי בפתח הבניין כמה רגעים, חזרתי בדמיוני לנופי הילדות, סוקרת את תיבות הדואר של אנשים שליוו אותי בתקופה ההיא ועדיין גרים שם, ורק אחר כך נכנסתי פנימה.

בני היחיד נולד באוקראינה. כשהיה בן 10 עלינו לישראל – בעלי ואני, הילד והוריי. עשיתי לא מעט מעברים בחיי, אבל שום דבר לא הכין אותי להגירה לארץ. אני זוכרת את ההלם הראשוני, את היום הראשון בעבודה, כשמישהי הסתכלה עליי ופלטה בנחרצות ובגסות: "את לא יהודייה, את רוסייה!" עד היום צרובה בי תחושת התדהמה, ואחר כך ההשפלה ממה שאמרה ומהאופן שהטיחה בי את המשפט הזה.

סבא וסבתא שלי היו אנשים מאוד דתיים. לעומתם, הוריי גדלו בימי סטאלין ורוח התקופה הרחיקה אותם מהדת.

החיים ייעדו לי נדודים, ואולי בשל כך גם איזו תחושה של חוסר שייכות. בסופו של דבר, לאחר כמה שנים, בעלי ואני עזבנו לגרמניה; הבן שלנו ואימא שלי נשארו בארץ.

לאחר שהתאוששתי מהפרידה מבעלי, ממות אמי ומשנות הטיפול בבני, פניתי למרכז החירום שנכדתי שהתה בו, ולאחר שני דיונים בבית משפט הוחלט שאקבל לחזקתי את הילדה – יחד עם אמה. במשך שנה וחצי גרנו יחד, שלושתנו. אמה של הילדה לא התפרנסה ולא תפקדה ועול הפרנסה נפל על כתפיי. ניסיתי להסביר לה שאנחנו צריכות להסתדר ולגדל את הילדה ביחד, אבל היא התעקשה שהיא האימא והיא המחנכת, ושאני אחראית לפרנסה ולהחזקת הבית. אלו היו ימים קשים מאוד והמצב הפך לבלתי אפשרי. מתוך הקושי, בלית ברירה, ביקשתי מהעובדות הסוציאליות להוציא את האם מהבית לאשפוז פסיכיאטרי.

בסופו של תהליך רצוף התנגדות, היא התאשפה מרצון. כשהשתחררה, הסברתי לעובדות הסוציאליות שהמגורים יחד אינם אפשריים עוד עבורי ושאני מעוניינת להמשיך לגדל את הילדה לבדי ולשמש לה כאם אומנה. היו חברות שניסו להניא אותי מהצעד הזה, אמרו לי שלא אסתדר, אבל אני לא חשבתי על הקשיים; לנגד עיני עמדה טובת נכדתי הצעירה. ידעתי שיהיה בסדר, חשבתי שזו חובתי כלפיה וכלפי בני.

13 שנים חייתי בגרמניה וכשהגעתי לארץ לא הייתה לי פנסיה, אבל היה לי ברור שאני היחידה שיכולה לדאוג לילדה ולגדל אותה באהבה. אני מהנדסת במקצועי, אך בארץ אני עובדת כמטפלת: בעבר טיפלתי בתינוקות, ועכשיו אני מטפלת בבית אבות. למזלי אני מקבלת גם תמיכה כספית מ"אור שלום".

משפחתי מאוקראינה; אמה של נכדתי ממשפחה לא יהודית מקזחסטן, ולכן נכדתי, בתו של בני, אינה נחשבת יהודייה. עוד בקזחסטן, שנים לפני שהכירה האם את בני, היא התחתנה עם יהודי וילדה לו בת. שלושתם עלו יחד לארץ ודי מהר התפרקו הנישואים. מאוחר יותר היא הכירה את בני. מערכת היחסים ביניהם הייתה מעורערת ומאוד לא יציבה.

בין הפרידות והפגישות היא נכנסה להיריון. רק לאחר הלידה נודע לבני שנולדה לו תינוקת. הוא היה כבר בן 33 ולא יכולתי להתערב בחייו, וכך, בהפתעה גמורה, נודע לי שהפכתי לסבתא. לאחר לידת התינוקת נדדו האם ובתה בין בתי חברים. לא היו לה יכולות כלכליות ומנטליות לטפל בילדה ולגדל אותה.

יום אחד קיבלתי שיחת טלפון לגרמניה. מעבר לקו נחתה עליי הידיעה שבני היה מעורב בתאונת דרכים ונפצע קשה בראשו. בתו הייתה אז פעוטה; אמי, שנותרה לבד בארץ, כבר הייתה זקנה, ואני קיבלתי החלטה להגיע לארץ ולעמוד לצידם. בעלי החליט להישאר בגרמניה, ודרכינו נפרדו.

במקביל לכאוס שנוצר במשפחתי, החליטה אמה של נכדתי שהיא אינה מסוגלת יותר לגדל את הילדה, והעבירה אותה למרכז חירום בתל אביב. באחד הימים קיבלתי טלפון ממרכז החירום; סיפרו לי על מצבה של נכדתי וליבי יצא אליה. באותם הימים לא הייתי מסוגלת לגדל אותה מכיוון שהתמסרתי לטיפול בבני הפצוע ובאמי המבוגרת, אבל הבטחתי לעצמי ולהם שברגע שאוכל – אקח אותה אליי.

בעקבות התאונה סבל בני מהתקפי אפילפסיה שלוו בנפילות רבות. בוקר אחד, כשלוש שנים לאחר התאונה, הוא נפל שוב, ומעוצמת המכה נכנס למצב של קוֹמָה שהצריך ניתוח מורכב, ממנו לא התעורר.

הסתגלות

והיום אני מגדלת את בתו. יותר מהכול, כואב לי שהוא לא זכה לראות אותי ואותה יחד – הוא בטח היה גאה בשתינו.

אימא שלי התנגדה לנישואים שלי עם בעלי, שהיה מבוגר ממני בעשר שנים, וכעסה מאוד על כך שהתחתנתי איתו. אני מקווה שאני אדע לכוון את נכדתי בעדינות וששכיל לקבל את ההחלטות והבחירות שלה בלי לכעוס, ובלי לנסות להשפיע. מצאתי את עצמי לא פעם עומדת מולה, כשאני גם הסבתא הביולוגית וגם אם האומנה.

אני מאמינה

לשתינו, לילדה ולי, יש מזל גדול שיש לנו זו את זו. יש בינינו קשר מיוחד. שתינו נולדנו באותו היום, ואולי זה עוד סימן לגורל המשותף שלנו. בשנה שבה חגגתי 70 והיא חגגה 16, נסענו יחד לטיול בחו"ל.

כשאני מסכמת לעצמי את החיים שעברתי אני בוחרת לראות את הדברים הטובים. נשארתי לבד, בלי בעל ובלי בן, אבל הילדה הזו נתנה לי את הכוח להמשיך; בשבילה ובזכותה אני רוצה להמשיך לחיות.

אם הייתי צריכה להחליט שוב, ללא ספק הייתי בוחרת באומנה. אני לא מתחרטת על שום דבר שעשיתי.

אני לא חושבת ולא מעסיקה את עצמי בשאלות כמו מה יקרה בעתיד ומה יהיה כשלא אהיה כאן. כרגע אני רוצה להמשיך לחיות למענה, לראות שהיא מסודרת בחיים, ומקווה לא להפוך אף פעם לנטל על אף אחד.

בשלוש השנים שעברו מאז ראייתני את מריה, אנג'ל, הנכדה, סיימה תיכון והתגייסה לשירות צבאי ביחידת מודיעין מובחרת.

כשנכדתי הגיעה אליי היא הייתה מוזנחת מאוד והיה קל לזהות את החוסרים הרגשיים והפיזיים שלה. היא הייתה ילדה אבודה והלב כאב לי על השנים שעברה, בלי יד מכוונת ואוהבת.

לאחר שאיבדתי בן והתרחקתי מבעלי, הפכתי ל"סבתת אומנה". הבנתי שאני האדם היחיד שיכול לעזור לילדה. בליבי אמרתי: אני נשארתי לבד והיא נשארה לבד, למה שלא נהיה יחד? הבנתי שאף על פי שהיא אוהבת את אימא שלה, היא לא יכולה לגדול לצידה. לצערי, לא נרקם ביניהן קשר רגשי; האם אינה דוברת עברית וגם לא מתאמצת ללמוד, והילדה אינה דוברת רוסית. כשלא מגדלים ילד באופן רציף ולא נמצאים איתו ובשבילו, קשה לייצר קשר משמעותי.

לאחר כמה שנים, בעלי בנפרד הגיע מגרמניה. נכדתי נקשרה אליו מאוד וזה שימח אותי. למענו, וכדי שתוכל לתקשר איתו, היא אפילו למדה קצת רוסית. מי יודע, אולי שימש עבורה תחליף לדמות אב. לפני כחמש שנים הוא נפטר ושוב איבדנו, היא ואני, דמות קרובה ומשמעותית.

כשאני מביטה בילדה אני רואה בה לא פעם את בני ואת סבא שלה – היא דומה להם מאוד גם חיצונית וגם באופי. את אביה היא כמעט לא זכתה להכיר, ולכן היא אוהבת שאני מספרת לה עליו סיפורים, ואותי זה מנחם.

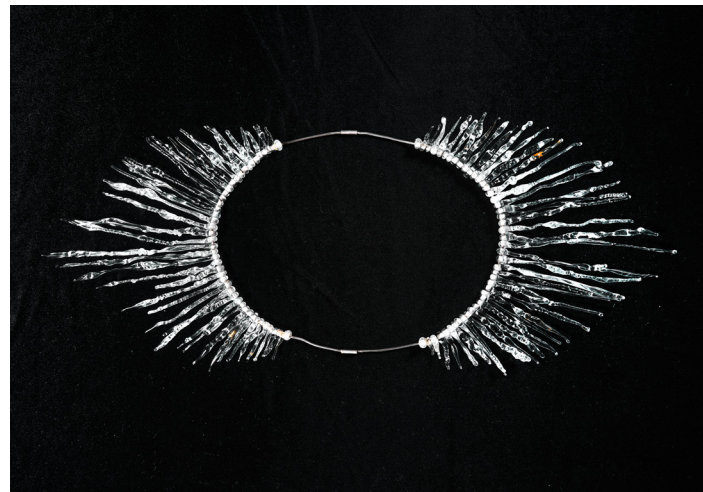
אימא

הבן שלי נולד לפני 50 שנה. גידלתי אותו במדינה שלא היה בה חופש; היום אני מגדלת את נכדתי במדינה ובתקופה שונות לגמרי. הנכדה משתפת אותי הרבה יותר ממה שאני שיתפתי את אימא שלי, ואני שמחה שאנחנו חיות בתקופה פתוחה יותר. היא מתייעצת איתי כשהיא קונה בגדים ואני אוהבת לראות ולהכיר את החברים שלה שבאים אלינו הביתה. עם הבן שלי עשיתי הרבה טעויות; הוא היה מפונק, וכשבגר, אמר לי פעם שאני יותר מדי טובה ושם יהיו לו ילדים הוא לא ייתן לי לגדל אותם. אבל הגורל רצה אחרת,

התכשיט

בגלל השם הלא־שגרתי ומלא המשמעות שקיבלה אנג'ל מאמה הביולוגית, ולאור העובדה שמריה חזרה הרבה פעמים על המשפט, "הילדה היא המצילה שלי יותר משאני המצילה שלה", הכנתי למריה שרשרת שמקיפה את הצוואר משני הכיוונים כמו כנפיים של מלאך, עם רשרוש הזכוכיות העדינות שמזכיר לי את משק כנפי המלאכים.

צילום: זוהר רון

עֵנֶת

צלמת: שונית פלקוזריצקי

עד שפגשתי את ענת, ידעתי רק שהיא משכילה ואשת קריירה המשתייכת לזרם הדתי-לאומי, שפתחה את ביתה ואת ליבה לאומנה ייחודית. הגעתי סקרנית ונרגשת לפגישה. את פניי קיבלה בפתח הבית אישה גבוהה, יפה ומטופחת, ומייד משכו את תשומת ליבי הסדר והניקיון. ענת ובעלה מגדלים בבתים שמונה ילדים, שלושה מהם ילדי אומנה עם צרכים מורכבים ברמות שונות.

"הסיפור שלנו חזק ומטלטל", שיתפה ענת בקול נרגש, וצללה היישר לתוך תיאורו של רגע אחד שכמו מתמצת את הסיפור כולו: "אתמול הייתה מסיבת סיום הגן של ילדת האומנה הצעירה. ישבנו לידה במשך כל המסיבה, ולהבדיל מהשנה הקודמת, אז הייתה אפאטית ומכונסת בעצמה, הפעם השתתפה באופן מעורר התרגשות. ילדי הגן התחפשו ושרו, ואני רק הסתכלתי עליה ומיררתי בבכי."

גם עכשיו, כשהיא נזכרת, עולות בעיניה של ענת דמעות. "זו ילדה שלא חייכה חודשים ארוכים, שהייתה קפואה ומנותקת, ופתאום ראיתי איך היא נפתחת כמו ניצן ויכולתי להעריך את התהליך שעברנו יחד. בזכות הקסם הזה שהתרחש אל מול עיניי, ומבין הדמעות, הצלחתי רק לומר: 'היא שלנו הילדה הזאת, היא כבר חלק מאיתנו.' איך אסביר מה הרגשתי? אין מילים שיוכלו לתאר מה עבר עליי כשישבתי במסיבת הגן לצד ילדה שמחה ומשתתפת, איך ישבתי שם אני, נרגשת, במקום אמה הביולוגית."

אנחנו הורים לחמישה ילדים ביולוגיים: בני 14, 16, 18, 20 ו-11. ילדים נהדרים, אוהבי אדם וערכיים. תמיד הרגשנו שקיבלנו מתנה, משפחה שלמה ומתפקדת, ומתוך ההודיה הזו רצינו להיטיב עם מי שלא זכה.

בעלי ואני חברים מכיתה ה'. מגיל צעיר דיברנו על הרעיון שנהיה משפחת אומנה. אחרי החתונה, לפני שנולדו לנו ילדים משלנו, ניהלנו במשך שנתיים משפחתון של בנים בכפר נוער. כשחמשת ילדינו בגרו, התחלנו לחשוב על ילד שישי. במבט לאחור, שום דבר אינו מקרי; כשהניסיונות להיריון שישי לא צלחו בחרנו להתייחס לכך כאל אות, ופנינו ל"אור שלום" בהחלטה לפתוח את ביתנו לילד אומנה.

זמן ארוך עבר עד שחזרו אלינו. ההמתנה הייתה קשה ומתוחה. היום אני מבינה שמשהו בציפייה הארוכה היה נכון ונחוץ לתהליך, כמו ציפייה של חודשי היריון.

בשיחת הטלפון הראשונה שקיבלנו בעניין האומנה, נפרסה בפנינו הצעה לקבל ילדה כבת שנתיים עם צרכים מיוחדים. הבאנו את ההצעה בפני ילדינו וקיימנו שיחה שבה דנו במשמעות של הכנסת ילדה כזו לתוך המשפחה. היה חשוב לנו שהילדים יהיו שותפים למסע הזה, שיש בו התחייבות לנפש רגישה; רצינו שיפנימו את המשמעות; שיבינו שהחיים כפי שהיו עד עכשיו עומדים להשתנות. בסופה של השיחה קיבלנו החלטה משותפת, להיענות להצעה.

התרגשנו והכנו את הבית ואת הלב לבואה של הפעוטה. יום לפני המועד, כשאנחנו מתוחים ודרוכים, הגיעה שיחת טלפון שטרפה הכול: "מצטערים לבשר לכם שאמה הביולוגית של הילדה התחרטה." כולנו חווינו אכזבה וצער. לא ישנתי בלילות, חלמתי על הילדה חסרת הישע, דמיינתי אותה, הרגשתי כאילו הופסק היריון רגע לפני הלידה. תחושת הפספוס ציערה את כולנו.

עברו כמה חודשים עד שהגיעה הצעה נוספת, לקבל ילדה כבת שבע. שמעתי את סיפור הרקע שלה, ליבי נחמץ, אך תחושת בטן עמוקה הזהירה אותי שאולי היא איננה מתאימה למשפחה שלנו. אני זוכרת שליוותה אותי תחושת אשם איומה על כך שאני פוסלת את סיכוייה של ילדה שאיני מכירה. ההחלטה לא להיענות להצעה הייתה קשה, ועם זאת החלטתי שעליי להיות קשובה לאינטואיציות שלי. אז עוד לא תיארתי לעצמי כמה עוצמתי יהיה המסע הזה.

השבועות חלפו, ויום אחד קיבלתי שיחת טלפון מהעובדת הסוציאלית. היא ביקשה שאשב. הפסקתי לנשום; זיהיתי לפי קולה המהוסס שיש לה משהו משמעותי לבשר לי. אני זוכרת את תחילת דבריה: "יש לי הצעה, לא משהו שחשבתם עליו." נשמתי עמוק, כמו מכינה את עצמי למשהו גדול. "יש הזדמנות עבורכם, לקבל שלושה אחים," אמרה. לרגע הייתי צריכה לעכל את המשפט שזה עתה שמעתי. היא דיברה בהתרגשות רבה, מנתה את גילם בעדינות, כמו מבקשת לאפשר לי להפנים: "שנה ועשרה חודשים, ארבע וחמש."

מה ששמעתי לא היה קרוב לשום דבר שציפיתי לו. ההצעה נחתה עליי בהפתעה גמורה. העובדת הסוציאלית הציעה שאשתף את בעלי והילדים – היה ברור לה שהניחה לפתחי אתגר עצום. השבתי לה שבעלי אינו לצידי כרגע, אך מייד המשכתי ואמרתי שתשובתו ברורה לי; ידעתי שיקבל את ההצעה בלב פתוח. רעדתי מהתרגשות, סגרתי את הטלפון והתחלתי לבכות. כבר למחרת התקשרנו לתת תשובה חיובית.

חשוב לציין שבכל הפגישות שהיו לנו עם "אור שלום" טרם בואם של הילדים לביתנו, הם הבהירו שאנחנו יכולים להתחרט; אף אחד לא לקח את ה"כן" שלנו כמובן מאליו. אחרי כל פגישה ביקשו מאיתנו לחזור הביתה ולחשוב שוב ושוב.

וההלם. משך כל הנסיעה הביתה, כ־40 דקות, העברנו אני ובעלי בבכי, והילדים בשתיקה מצמיתה.

החודשים הראשונים היו קשים מנשוא. לעיתים הרגשתי שהבית נראה ומרגיש כמו בית משוגעים; הילד הגדול בכה וצרח בלי הפסקה וכולנו נשאבנו לתוך מערבולת של כאוס מוחלט. הילדים הביולוגיים שלנו התפרקו לרסיסים. בבת אחת הבנו איזה מחירים אילצנו אותם לשלם, ומהר מאוד הגיע גם השבר שלנו כזוג. הבנות הגדולות כעסו – הן בדיוק התחילו שנת שירות ולא היינו פנויים עבורן, לצרכים שלהן. הבית התנהל על הקצה; הן היו שרויות במצוקה, וגם אנחנו. כל אחד זעק בדרכו "הצילו!" עם הזמן, למדנו למצוא ימים שבהם מאווררים קצת את הבית, נותנים לכל אחד זמן לעצמו.

הסתגלות

בחודשי ההסתגלות הראשונים פתחו ילדינו הביולוגיים קבוצת ואטסאפ שנקראה "הביולוגים". בבחירת שם הקבוצה הייתה אמירה. בהמשך הם שינו את שם הקבוצה, ומאז גם המילה "ביולוגים" יצאה מהשיח המשפחתי. לכולנו לקח זמן להבין שאין בבית שלנו קבוצות; שאנחנו, מעכשיו, משפחה עם שמונה ילדים, וכולם חולקים את אותם ההורים. זה היה תהליך מורכב שדרש זמן וסבלנות אינסופית, אבל זהו סוד הצלחתה של משפחת אומנה.

את שלושת הילדים שקיבלנו היה צריך ללמד כישורי חיים בסיסיים; הם לא ידעו אפילו לצחצח שיניים. כשהגדול הגיע אלינו הוא היה בן חמש, עם אוצר מילים ומשלב שפתי של ילד בן שנתיים. הוא לא הכיר מילים בסיסיות בשפה העברית, לא ידע מה זה כדורגל. הקטן מעולם לא שיחק במשחקי ילדים. היו להם התפרצויות זעם קשות והתנהגויות הישרדותיות מכמירות לב. מדי יום גנבו אוכל והחביאו בכיסים. מתוך ההתנהגות הזו, הבנו עד כמה נורא היה החסך הפיזי והרגשי שגדלו לתוכו. שוב ושוב הייתי צריכה להזכיר לעצמי שהם פועלים מתוך קושי עצום. לא פעם, בניסיון להקנות להם ביטחון, היינו פותחים את דלתות המקרר, מראים להם שיש מספיק אוכל, ומבטיחים, פעם אחר פעם, שיהיה להם אוכל גם מחר.

יחד עם שלושת האחים גדלו במשפחה עוד שתי אחיות גדולות שנולדו לאמן מאב אחר. לימים סיפרו האחיות שהילדים נדדו בין בתים רבים ולמעשה, כל חייו של הילד הקטן עברו עליו בבריחה ממקום למקום. מחלקת הרווחה התקשתה לעקוב אחר המשפחה ולטפל בה. הילדים נלקחו מהוריהם באישון לילה לאחר שנמצאו במצב של הזנחה קורעת לב. האחים הופרדו והקטנים שבהם נשלחו למשפחת קלט חירום. בוקר אחד התעוררו שלושתם למציאות חדשה מבלי להבין את המתרחש. במשפחת הקלט הם שהו כחצי שנה, עד שהגיעו אלינו.

הדבר היחיד שהילדים לקחו איתם מבית ההורים הביולוגיים היה ערימות של בגדים קרועים ומצחינים; עד היום אני שומרת אותם אצלנו במחסן. הלילה שבו הופרדו מהוריהם הוא נושא שמדובר אצלנו הרבה במשפחה, בעיקר מצד הילד הגדול, ששואל שאלות ומצייר תמונות מהלילה ההוא.

אחרי ההתרגשות הראשונית התחיל תהליך ההיכרות. היה חשוב לעבור תהליך הדרגתי. אני זוכרת שנסענו להכיר את הילדים ויצאנו שבורים מהמפגש. הם היו במצב פיזי ירוד וסבלו מהזנחה פושעת. לא אשכח את החיוך המהוסס הראשון של הבן הגדול; מבעד לחיוך נחשפו שיניים רקובות שסיפרו הכול. הילדה הייתה פרועה ואבודה. לא ידעתי איך אצליח לאהוב אותם. כל הזמן התרוצצו בתוכי המחשבות: האם טעינו כשהחלטנו לפתוח את ביתנו וליבנו? מה יהא על ילדינו בתוך כל המורכבות הזו?

ואז הגיע יום הגעתם. אני בטוחה שיידרשו שנים רבות להפנים את התהליך המשפחתי שעברנו ושאנחנו עדיין עוברים. ברגעים של שקט, אני נזכרת איך התנהל הבית שלנו לפני שנתיים, כשהגיעו, ואיך הוא מתפקד היום; חושבת על המסע שעברנו, ומתחזקת. לעולם לא אשכח את הבוקר שבו נסענו, בעלי ואני, להביא את הילדים. שלושתם חיכו לנו עם שלוש מזוודות ריקות שקיבלו מהעובדת הסוציאלית. הרגשנו כמו בתוך סצנה מסרט. הם נכנסו למכונית בדממה, שקט שכל כך לא אופייני לילדים. על פניהם ניכרו הפחד

להיות אימא

לא פעם, במהלך השנים, אני נזכרת באימא שלי. יחסינו היו מורכבים. כשהייתה בת 46, נהרגה בתאונת דרכים, וביום אחד נעלמה מחיי. אולי משהו מהמוות הפתאומי שלה, מהרצון שלי להיות אימא נוכחת ומשמעותית, הוביל אותי להחלטה לפתוח את ביתי ואת ליבי לילדי האומנה. אני סקרנית לדעת מה הייתה אומרת עליי היום, לו ראתה את הבחירות שלי, את המשפחה שהקמתי.

המילה "אימא" עבורי היא עולם ומלואו. מילה שמסמלת ביטחון ויציבות. אימא אמורה לשמש דמות משמעותית שאין לגבי אהבתה שום ספק.

בספטמבר 2021, שנתיים בדיוק לאחר שפגשתי את ענת לראשונה, הוכרו הילדים כבני אימוץ, ובחודש מאי אימצו ענת ובעלה את שלושת הילדים כחוק. הוריהם הביולוגיים לא יצרו קשר, והאימוץ הושלם.

לזכות ההורים הביולוגיים שלהם ייאמר שנתנו לילדים שתי מתנות נפלאות: שלושתם חכמים ויפים בצורה בלתי רגילה.

עזרה פיזית לא הייתה לנו; בעלי ואני השהינו את הקריירות שלנו וניהלנו אותן בהתאם למצב בבית. לעיתים אני עוצרת וחושבת לעצמי: אם היו מספרים לי, לפני שנים מעטות, שכך ייראו היום חיי, הייתי צוחקת. יש בתהליך הזה חוסר ודאות מערער והמון שאלות שעולות ואין להן תשובה.

מכיוון שאין מדובר באימוץ רשמי, ריחפה מעל ראשינו הידיעה שההורים הביולוגיים יכולים להתקשר בכל עת ולבקש לראות את הילדים. כל הזמן חשבתי מה נעשה אם ידרשו לפגוש אותם, איזו טלטלה עלולה להיגרם לבית המטולטל ממילא, הבית שאנחנו מנסים בכל כוחנו להקנות לו יציבות.

הרבה פעמים הילדים שואלים עד מתי יהיו איתנו, ואנחנו עונים שהם כאן לתמיד, למרות שגם אנחנו לא באמת יודעים. אנחנו מבטיחים להם שנהיה גם הסבא והסבתא של הילדים שיהיו להם. מעולם לא חשבנו להפסיק לגדל אותם, אבל בזמנים שונים עלו הרבה שאלות ותהיות כגון האם הבנו את עומק האחריות הכרוכה בהחלטה שקיבלנו, ומה יהיו המשמעויות שלה לעתיד של כולנו.

אני מאמינה

ילדי האומנה הם הילדים שבלב; אני מרגישה שהגידול שלהם עושה את כולנו בני אדם טובים ומקבלים יותר.

היום אני מבינה שכולנו התפרקנו על מנת שניבנה מחדש. אנחנו לא אותה המשפחה שהיינו לפני שנתיים. עברנו את המשבר, היום יש שגרה, אבל איתה מגיעות גם התמודדויות חדשות. הרבה מאוד שאלות קשות של ילדי האומנה שלנו מעסיקות כל אחד מהם – שאלות שיש בהן חרדת נטישה וצורך בתשובות מרגיעות, ותפקידנו להוות מרחב מוגן ובטוח עבורם.

התכשיט

המשפט שאמרה ענת בריאיון על הילדים שהגיעו לביתם שעד לאותו היום מעולם לא שיחקו במשחקים, גרם לי להכין לה תכשיט שהוא משחק. הפגישה עם ענת התקיימה שנתיים בדיוק לאחר שהכניסו את הילדים למשפחתם, ויכולתי להרגיש עד כמה הכול עדין ושברירי. הכדורים של התכשיט – על צווארה או בידה – מדמים עבורי באופן סימבולי את המשפחה, את השבריריות שלה, כיצד כל דבר קטן יכול עדיין לטלטל אותה, לפרק אותה, ואולי אפילו – במצב קיצוני – לנפץ אותה לרסיסים.

צילום: זוהר רון

הַלְיָהּ

(שם בדוי)

צלמת: מיטל דור

דלידה, האישה עם הלב הענק, מקדישה את חייה למתן בית חם לילדים שלא זכו בו. משפחתה היא משפחת אומנת חירום שמגיעים אליה ילדים לתקופה מוגבלת, עד שנמצאת להם משפחת אומנה. כשהגעתי לביתה של דלידה, שבלב שכונה ערבית בעיר מעורבת, נגלה לפניי בית מאיר עיניים, מבהיק בניקיונו, בניגוד גמור לרחוב שהוא שוכן בו. בפנים המתינו לי שולחן עמוס בכל טוב מפירות הארץ, והרבה חום אנושי.

אני אם לארבעה ילדים ביולוגיים, יתומים מאב, שגידלתי לבד. התחתנתי בגיל 17. ארבע שנים לאחר מכן, כשהייתי בהיריון בחודש השביעי עם בני הרביעי, נהרג בעלי בתאונת דרכים. בני הבכור היה אז רק בן שלוש וחצי.

לפני 11 שנים ליבי נשבר שוב. בני הצעיר, שהיה ברחמי כשבעלי נהרג, הגיע לגיל 21, ונהרג גם הוא בתאונת דרכים – בדיוק באותו הגיל של אבא שלו, ובנסיבות דומות. שני הבנים הגדולים שלי כבר היו נשואים, הבית התרוקן ואני לא הצלחתי להירדם בלילות. בעקבות האסון שנחת עליי והצער הנורא החלטתי להקדיש את חיי לילדים במצוקה, להחזיר משמעות לחיים שלי ולתת לעצמי סיבה להתעורר בבוקר.

מצב משפחתי

בשבע השנים שלאחר מות בעלי הייתי לבד. עד שהילדים גדלו לא רצייתי להכניס אף גבר הביתה. לאחר מכן התחתנתי מחדש. לבעלי הנוכחי יש חוץ ממני עוד אישה וילדים; הוא כיבד את רצוני, ואין לנו ילדים משותפים.

התחלה

המחשבה הראשונית הייתה להיות אם אומנה, אבל ב"אור שלום" חשבו שאני מתאימה לשמש משפחת אומנת חירום. מגיעים אלי ילדים מגיל ימים ספורים ועד גיל חמש; הם נשארים אצלי כמה חודשים ולפעמים גם שנה, עד שמוצאים להם משפחת אומנה מתאימה. כל עוד הם אצלי אני מטפלת בהם באהבה ובסבלנות, הכי קרוב שאני יכולה להיות עבורם תחליף לאם.

כל הילדים נכנסים לי ללב, כל אחד בדרכו המיוחדת. היו אצלנו ילדים מוסלמים, ילדים נוצרים וילדים מעדות אחרות בחברה הערבית. מבחינתי אין הבדל בין הילדים – הדת לא משחקת תפקיד; הם הרי כל כך צעירים והוריהם לא מוכרים להם, אז מה זה חשוב לאיזו דת נולדו. הם ילדים של החיים, ומגיע להם בית חם.

בימים אלה נמצאים אצלנו חמישה ילדי קלט ועוד ילד אומנה כבן שמונה, שנמצא איתנו מגיל שלושה חודשים. אמו נכנסה להיריון בתקופה שעזבה את הבית והסתירה את הריונה מכל משפחתה, כולל מבעלה, ולאחר הלידה נטשה אותו בבית החולים.

הילד הגיע אלינו למשפחת הקלט, ונפשנו נקשרה בנפשו. הוא סובל משיתוק מוחין ולכן התקשו למצוא לו משפחת אומנה. מכיוון שאין קשר עם הוריו הביולוגיים, כשהיה בן שנה ושלושה חודשים החלטנו להשאיר אותו אצלנו כילד אומנה. הרגשתי שאלוהים שלח לי מתנה בדמות הילד הזה, הילד שלי. הרופא הנירולוג שמטפל בו אומר לי בכל ביקור שהילד הזה הוא נס, שהוא פשוט רוצה לחיות. הוא תמיד אומר שכל ילד אחר במצבו לא היה עומד היום על הרגליים,

ושהכול בזכות הטיפול, האהבה והאמונה שלי. כשאני שומעת את הדברים הללו אני מתמלאת בשמחה והודיה בכל פעם מחדש. בדרך כלל לא נהוג שמשפחת קלט היא גם משפחת אומנה, ולכן נדרש משא ומתן ארוך כדי שההליך יאושר.

במהלך היום הילד נמצא במסגרת שיקומית. הוא דובר שתי שפות, וכשמגיעים ילדי קלט חדשים הוא תמיד מקבל אותם יפה, משחק איתם, אבל אומר להם ואולי גם לעצמו: "כשאתם תלכו, אני תמיד אישאר."

הסתגלות

אחד מהילדים שנמצאים אצלנו בימים אלה, בן שנתיים וחצי, נמצא פה כבר שנה; שני אחים נוספים, בני שלוש וחמש, נמצאים פה חצי שנה, ועוד זוג אחים מתוקים הגיעו לפני כארבעה חודשים. כשהילדים מגיעים אלינו הם נשארים בבית כמה שבועות עד חודש, וברגע שהם מסתגלים הם מתחילים ללכת לגנים ולבתי הספר.

חלק מהילדים מגיעים ממעון לנשים מוכות, שם שהו עם האימהות שלהם, והלב נשבר מהמחשבה מה עברו בחייהם הקצרים. רחמים ואהבה הם הרגשות הכי עזים שאני מרגישה אליהם.

ילדים שנמצאים פה קוראים לי לפעמים "אימא", חלקם קוראים לי "סבתא" וחלק קוראים לי בשמי. ההמלצה היא שלא יקראו לי אימא בגלל הזמניות שלהם פה וכדי שלא יתבלבלו ולא יפתחו אשליה, אבל לפעמים זה בלתי נמנע, ואני מקבלת את הדרך שהם בוחרים ורוצים לקרוא לי.

אתמול הסתכלתי על הילדים בזמן שאכלו וחשבתי לעצמי שכרגע יש לי כוחות לגדל לפחות עוד שני ילדים. הילדים האלה ממלאים אותי אנרגיה ושמחה.

שגרת היום

בפחון עלוב, הם הועברו למרכז חירום, והקטן שבהם עבר לכאן. להערכתך, הוא היה ילד מוכה. אני מנחשת את זה לפי ההתנהגות שלו; עד היום הוא מרביץ לילדים אחרים ואף פעם לא מוותר. כששני ילדים רבים הוא תמיד מנסה להפריד, וכשאנחנו מטיילים ברחוב הוא מרים בדלי סיגריות מהרצפה. מאז שהגיע אלינו הוא ראה את האחים ואת האימא שלו במרכז הקשר רק פעם אחת, ובכל פעם שאני מראה לו תמונה שלה הוא מחייך ואומר "אימא", והלב שלי נחמץ.

כמעט בכל יום אני נזכרת בא'. הוא הגיע אלינו מבית החולים מייד אחרי הלידה. הרגשתי כאילו ילדתי אותו בעצמי. לא רציתי לצאת מהבית ימים שלמים, רציתי להיות איתו ולשמור עליו. אימא של א' הייתה נערה צעירה כשנכנסה להיריון והסתירה אותו מהוריה כמעט עד סופו. כשגילתה להם, באופן מאוד אצילי ומאוד לא מובן מאליו בחברה הערבית הם הרחיקו אותה מאזור מגוריה עקב הסכנה הצפויה לה. המשפחה ביקשה ממחלקת הרווחה שייקחו את התינוק שנולד למשפחת קלט, ובמקביל נעשתה עבודה נפלאה מול המשפחה שלה, מול האחים שלה ומול המשפחה של החבר, על מנת שלא יפגעו בה. אחרי כמה חודשים הנערה התחתנה עם החבר, אביו של הילד, הם עברו לגור אצל הוריו והתינוק חזר אליהם. ארבעה חודשים היה א' אצלי. אני שמחה שהוא חזר למשפחתו ומקווה שהוא גדל באהבה.

לכל ילד שעוזב אני מכינה אלבום מזכרת מהתקופה שהיה פה. אני מקבלת התראה של שבוע או שבועיים לפני שהם עוזבים למשפחת אומנה. חשוב לי שכל ילד יזכור שאהבתי אותו וטיפלתי בו במסירות.

לפני המעבר למשפחת האומנה מתקיים תהליך של ארבעה ימים שבמהלכו המשפחה החדשה מגיעה אליי כדי להיות עם הילד. ביום השלישי הם יוצאים איתו החוצה לבילוי קצר, וביום הרביעי הם לוקחים אותו אליהם, ושוב אני נפרדת.

לפני כמה שנים הייתה אצלי ילדה שהגיעה בגיל שבוע, ישר מבית החולים. היא שהתה אצלנו כשישה חודשים וחזרה למשפחתה הביולוגית. חודשיים לאחר שנפרדתי

בכל יום אני מעירה את כל הילדים בארבע בבוקר, מכינה לכולם שוקו וביסקוויט ומקלחת אותם. חשוב לי שיגיעו נקיים וריחניים לגן. ברוב הימים, מגיעה אלינו הביתה חונכת כבר בשעה שש בבוקר ועוזרת לי להכין את הילדים למסגרות.

כשכולם הולכים אני מתחילה ללמוד. אני משלימה בגרויות – למדתי בבית הספר רק עד תחילת כיתה ט', והיום אני מצטערת על כך. כשאסיים את לימודי התיכון אני רוצה ללמוד עבודה סוציאלית. חשוב לי הזמן הזה בבוקר שבו אני דואגת לעתיד שלי. אחר כך אני מתחילה להכין ארוחת צהריים, ובשעה שתיים מגיעה שוב החונכת לעזור לי לאסוף את הילדים ולבלות איתם את אחר הצהריים.

אחרי ארוחת הערב, בשעה שש וחצי, כל הילדים הולכים לישון. לפעמים מגיעים הילדים הגדולים שלי ושל בעלי לבקר ואנחנו נהנים מערב שקט.

בעלי נמצא לסירוגין אצלי ואצל אשתו השנייה. הילדים הביולוגיים שלי, שני בנים ובת, נשואים ועסוקים עם המשפחות שלהם. יש לי תשעה נכדים והעשירי בדרך.

זמן לצאת לבלות אין לי, הבילוי היחיד שלי הוא חתונות. בדרך כלל אני מגיעה באיחור וכולם גם יודעים שאין לי זמן לעזור. אני אף פעם לא מבקשת חופש, אבל לפני שנה וחצי נסעתי למִקָּה למען הבן שלי שנהרג, ואחותי לקחה את הילדים אליה וטיפלה בהם.

לכל אחד מהילדים יש רקע אחר ותקווה אחרת: זוג אחים שנמצאים פה עכשיו רואים את ההורים הביולוגיים שלהם בכל שבועיים במרכז הקשר, וזוג האחים השני לא ראו את הוריהם מאז שהגיעו לפה.

ילד הקטן, בן השנתיים וחצי, שהגיע לפני שנה, יש עוד אחים גדולים, וכולם נמצאו משוטטים ברחוב. אחיו הגדול היה רק בן שמונה כשנמצא מעשן בסימטאות. הילדים גרו

אימא

הסיפורים שנוגעים לי ללב יותר מכול הם דווקא אלו שבהם הילדים אינם יודעים מי אביהם. יש ילדים שלא מזכירים אף פעם את אימא שלהם; יש כאלה שלא זוכרים אותה בכלל, ויש כאלה שרואים את הגעגוע נשקף מעיניהם והם מזכירים את אימא שלהם בכל יום.

בתשע השנים שבהן אני משמשת כאם קלט היו אצלי כ־60 ילדים. לפעמים אני שוכבת במיטה ומנסה לשחזר את כל השמות.

לפני כשבועיים הייתי בטקס חינה וראיתי את אחת הילדות עם משפחת האומנה שלה, היא בערך בת שש. הסתכלנו אחת לשנייה בעיניים. היא לא זיהתה אותי, אבל המבט שלה שידר שאני מסמלת עבורה משהו בטוח וטוב.

בשבילי המילה "אימא" מסמלת תקווה, ואת כל הדברים הטובים שיש בעולם. אימא שלי נתנה לנו את כל החיים שלה.

שני זוגות האחים ששהו אצל דלידה בזמן שראיינתי אותה נשאו אצלה במשך שנתיים ונשלחו לפנימייה, לאחר שכשלו כל הניסיונות למצוא להם משפחות אומנה. דלידה סיימה להשלים את הבגרויות, וילד האומנה, שממשיך להתקדם, חגג יום הולדת 11. שלוש שנים לאחר שראיינתי את דלידה, נפטר במפתיע גם בעלה השני.

ממנה, קיבלתי טלפון מהרווחה שהיא חוזרת אליי. אני זוכרת את הצמרמורת שעברה לי בגוף. עניתי ללא היסוס שאקבל אותה. ברגע שהגיעה היא הסתכלה לתוך העיניים שלי, הניחה את הראש על הכתף שלי ולא יכולתי לעצור את הדמעות. כואב הלב כשחושבים מה עוברים הילדים הקטנים האלה. היא נשארה פה עוד שישה חודשים ונלחמנו על כך שתלך למשפחה טובה שתתאים לה. כל כך קיוויתי שתהיה לה חוויה של ביטחון בעולם. אחרי חודשיים מצאו לה משפחה מדהימה ועד היום היא אצלם.

פעם הגיעו אלינו שני אחים. הגדול, שהיה בן שנתיים, אכל רק חטיפים ושתה מבקבוק עם חלב; הילד הקטן הגיע עם שבר ברגל. כשהודיעו לי שהם עוברים לסבתא שלהם נשבר לי הלב ותהיתי, איפה הייתה הסבתא עד עכשיו?!

ברגע שילד מגיע, אני יודעת שיום יבוא והוא יעזוב. לפעמים, כשילד עוזב, אני בוכה בכי של געגוע – הם הולכים שוב אל הלא־נודע וזה מאוד כואב. בימים של פרידה אני יוצאת מהבית ועושה דברים אחרים כדי להתאוורר ולהסיח את הדעת מהמחשבות.

אני מאמינה

רק בהתחלה, בשנה הראשונה, היו לי מחשבות והרהורים מהסוג של – למה אני עושה את זה? האם אני צריכה את זה? האם אני לא פוגעת בעצמי ובילדים שלי? מצד שני, הייתי מסתכלת על ילדי הקלט בחורף וחושבת על ההורים שלהם – איפה הם עכשיו? על מה הם חושבים? וכך, ככל שעבר הזמן וראיתי כמה הילדים האלה זקוקים לי, לביטחון שאני נותנת להם, קיבלתי כוח להתמודד עם הכול.

כשמגיע אלינו ילד חדש אני מחבקת אותו, צופה בו ובודקת מה הוא צריך ואיך הוא משתלב. החיבוק מעביר לו מסר שאנחנו שומרים עליו ומחזירים אותו לשגרה של בית. כשילד לא מתנהג יפה אני תמיד יודעת שזה לא באשמתי.

יש ילדים שעוזבים ואני נשארת איתם בקשר טלפוני, אבל אני אף פעם לא הולכת לבקר אותם, זה קשה מדי.

התכשיט

דלידה סיפרה לי שמדי פעם היא עוצמת עיניים ומנסה להריץ בראשה את כל שמות הילדים ששהו אצלה לאורך השנים. הרצון לזכור את השמות הרבים הביא אותי להכין לה מקְּבֵּהָ, שהחרוזים שלה מסמלים את 66 הילדים שהעניקה להם בית חם במהלך השנים שהיא משמשת כמשפחת קלט.

מְּבֵּהָ או סיבחה היא מחרוזת תפילה מוסלמית. המסבחה המקורית עשויה 99 חרוזים, המסמלים את כל 99 שמותיו של אללה המוזכרים בקוראן. במסבחה מקוצרת יש 33 חרוזים. המסבחה מסייעת למוסלמי המאמין לבצע את מצוות תסביח – אמירת כל שמותיו של אללה, בזה אחר זה, תוך שהוא מגלגל את חרוזי המסבחה בין אצבעותיו.

הרעלה הלבנה שמכסה את ראשה של דלידה היא סימן ההיכר שלה, לכן הכנתי חרוזים לבנים ועל כל אחד מהם "טביעת אצבע" בזהב – כל ילד וטביעת האצבע שלו, כל ילד עולם ומלואו, אף אחד אינו דומה לרעהו.

אני מקווה בכל ליבי שהמסבחה החדשה תקל על דלידה את מלאכת ספירת שמות הילדים האהובים שנתנה להם את ליבה.

צילום: זוהר רון

אֱלֹהֵינוּ יְבָרֵךְ

(שם בדוי)

צלמת: אלה ברק

אביבית היא בחורה צעירה, רק בת 27, עם לב גדול וסיפור חיים מיוחד. הפגישה איתה הייתה שונה משאר הפגישות בשל היכרותנו האישית: אביבית היא אם הבית במעון משפחתי של "אור שלום" – משפחתון שאימצנו כמשפחה במשך כמה שנים וקרוב לליבי. הזמנתי את אביבית לריאיון חשוף בביתי. ההזדמנות להכיר אותה באופן אינטימי יותר, ריגשה אותי מאוד. לכל אורך הריאיון עמדו לנגד עיניי הילדים שהיא מגדלת – ילדים שאני מכירה היטב.

גדלתי בבית דתי. כשהגעתי לכיתה י"ב חיפשתי מקום להתנדב בו במסגרת השירות הלאומי. רציתי תפקיד בקלט חירום של "אור שלום", ולא התקבלתי. בילדותי, דודים שלי שימשו הורי אומנה במשפחתון. ביקרתי אצלם הרבה, ועד היום אני בקשר עם בוגרים שגדלו אצלם. למרות שזה השאיר עליי רושם עצום, משפחתון לא היה משהו שרציתי להתנדב בו. בכל זאת הלכתי לריאיון, ומייד כשנכנסתי היה לי ברור ששם אני רוצה להישאר.

במשך כשנה עבדתי במשפחתון וגרתי בדירה שכורה עם עוד בנות שירות. מההתחלה נתתי את הלב ותמיד נשארתי עם הילדים הרבה מעבר לשעות העבודה הרשמיות. בהמשך, כשחיפשו הורי בית למשפחתון של "אור שלום" – בית שגדלו בו רק בנים ונחשב לבית טיפולי – הציעו לי את התפקיד. לא ידעתי איך להגיב לבקשה המפתיעה, הייתי בסך הכול ילדה בת 19. הסבירו לי שבחודשים האחרונים עזרתי מאוד לייצב את הבית שעבדתי בו, שסומכים עליי וחושבים שהתפקיד מתאים לי, וזה כמובן החמיא לי מאוד. למרות שכבר הודעתי שלא אמשיך לעוד שנת שירות כי הרגשתי שזקוקים לי בבית הוריי, הסכמתי להתחיל בתפקיד לתקופת ניסיון.

אחד הילדים במשפחתון, עם סיפור חיים מורכב והרבה קשיים, נגע לליבי במיוחד. הרגשתי שהוא צריך הגנה ושמירה ונלחמתי עליו שנה אחר שנה, כשבצוות חשבו שהוא לא מתאים למסגרת ומזיק לבית. שאר הילדים כבר היו אז ברמה גבוהה של תפקוד ועצמאות, ואילו הוא תמיד נשאר מאחור, עם חוקים אחרים, וזה תסכל אותו ואת הסביבה.

בשלב מסוים הבנתי שהמלחמה שלי שגויה. רק כשהבנתי שאנחנו בעצם מזיקים לו, החלטתי לשחרר. היום שבו החלטתי שהוא צריך לעזוב היה אחד הקשים בחיי. עד אז האמנתי שאנחנו יכולים להכיל כל ילד, ושאין משהו שגדול עלינו. אותו ילד עבר לפנימייה ולא הסתדר בה, הרווחה הרימה ידיים, ובסופו של דבר הוא עזב את הלימודים וחי כיום עם אמו הביולוגית. הוא עדיין אחד הילדים האהובים עליי. הוא מגיע לבקר אותנו בערך אחת לחודש, וכשיש משהו חשוב בחייו הוא מתקשר לספר ולהתייעץ איתי.

כשהגעתי למשפחתון, אחד הילדים היה במצב רגשי ותפקודי קשה. הוא היה חשדן, לא הסכים שייגעו בו, הסתיר דברים, התנהג באלימות – ילד עצוב עם מטען כבד על הכתפיים וחוויות בדידות גדולה. באחת משיבות הצוות נאמר שהבור הרגשי שלו כל כך עמוק, שלא בטוח שאי פעם יצליח להתמלא. הייתה תחושה שאין לו תקווה. היום הוא פלא הפלאים – ילד מדהים, תלמיד מצטיין וחברותי, מדריך בתנועת נוער, שר, מלחין וכותב. אין משהו שממלא אותי באושר גדול מזה. לאחרונה, כשהיינו בוועדה ברווחה, הוא סיפר בגאווה על ההתפתחות האישית שלו ואיזה אדם הוא רוצה להיות. הבטתי בו וחשבתי לעצמי שהדרך הקשה הייתה שווה את הרגעים האלה. בזכותו, אני נלחמת היום בלב שלם על כל ילד חדש עם קשיים שמגיע למשפחתון; בזכותו אני יודעת שאין דבר כזה שאין תקווה.

נסיבות החיים של ילד אחר במשפחתון גרמו לי להיקשר אליו כאילו הוא הבן הביולוגי שלי. לא פעם מצאתי את עצמי מסתכלת עליו וחושבת שאין סיכוי שאוהב אי פעם את הילדים הביולוגיים שיהיו לי יותר משאני אוהבת אותו.

כשהגעתי למשפחתון הילדים היו צמאים לדמות יציבה, לתחושת ביטחון וקביעות, והשינויים שקרו מייד אחרי בואי היו מהירים. כל יום חל שיפור, ועם כל שבוע שעבר הבית הפך רגוע יותר, הילדים התחילו לתת בי אמון ואני התרגשתי מעצם התפקיד. היום אני מבינה שזו הייתה החלטה אמיצה מאוד מבחינתי ויש לשער שלא הבנתי לעומק את גודל האחריות שקיבלתי על עצמי.

שמונה שנים חלפו מאז, ולכל אורך הדרך, בעיקר בתקופות מתוחות ומאתגרות, שאלתי את עצמי מה אני עושה פה. בנות השירות שעבדו איתי היו צעירות ממני רק בשנה והרגשתי שמונחת על כתפיי אחריות עצומה. מצאתי את עצמי בגיל 19 הולכת לאספות הורים של ילדים בני 15. כשמנכ"לית "אור שלום" עמדה להגיע לביקור במשפחתון, מי שקיבלה אותי לתפקיד חששה כיצד תגיב כשתבין כמה צעירה אני.

כשנכנסתי לתפקיד הקולות סביבי היו מאוד לא פשוטים; המשפחה שלי לא הבינה למה אני צריכה את האחריות הזו בגיל כל כך צעיר, דאגו שלא יישאר לי פנאי לחיי האישיים, ואימא שלי חששה שייגמר לי הכוח, ושחלילה לא ארצה בהמשך ילדים משלי. אבל אני הרגשתי שלא יכולתי לבקש משהו טוב יותר – מה אפשר לרצות יותר מחיים כל כך ממלאים ומלאי משמעות? כיום, החברים שלי מסכימים איתי שאני בת מזל, שאני עושה משהו שאני מאוד אוהבת. הם מכירים את הילדים ובאים לבקר אצלנו. המשפחתון הוא חלק בלתי נפרד ממי שאני.

מצב משפחתי

יש לי סיפור משפחתי מאתגר ומשפחה מורכבת. אנחנו שמונה אחים, שני אחים מהנישואים הראשונים של אבי, ועוד שישה מהנישואים של הוריי. אני האמצעית בסדר הלידה. בהמשך ההורים שלי התגרשו; כשנה לאחר הגירושים אימא שלי נישאה בשנית, אבי חלה ואני מילאתי תפקיד הורי עבור אחיי הקטנים. כשאחי הקטן עבר תקופה קשה, אני, שהייתי בכיתה ט', הפכתי לאחראית עליו.

ימים יגידו איזו אימא אהיה לילדיי הביולוגיים, ואם אדע לעשות הפרדה ולשחרר את ילדי המשפחתון לחיים משלהם.

מאחורי הקלעים

כשהייתי בת 23 הלכתי לפגישה אצל מנהל בית הספר של אחד מילדי הבית. חיכיתי במזכירות לפגישה, במסדרון התרוצצו תלמידים, ולא אשכח איך המנהל פתח את דלת חדרו בכעס וצעק על כולם לחזור לכיתות. הוא כיוון את הכעס גם אליי, כשטעה לחשוב שאני אחת התלמידות. זה היה רגע מצחיק אבל גם כזה שהמחיש לי כמה אני צעירה ואיזו אחריות מונחת על כתפיי. באותו היום הלכתי עם ילד אחר לרופא ומישהי שאלה אותי אם הילד היפה הזה הוא הבכור שלי. זה היה מצחיק שבאותו היום חשבו שאני תלמידת תיכון וגם אימא לילד בן שמונה.

הבוגרים

עם כל הילדים שהגיעו לגיל 18 ועזבו את המשפחתון אני שומרת על קשר קרוב. אחד מהם מגיע לבקר בקביעות פעמיים בשבוע, ואנחנו מדברים בטלפון כל יום. הוא אחד האנשים הכי נוכחים בחיי. ביום ההולדת שלי הוא אמר שהוא לא רואה את עצמו עושה משהו בחיים בלי להתייעץ איתי. זה ממלא אותי תחושת משמעות ושמחה אמיתית וגורם לי להבין שאני נמצאת במקום הנכון. אותו חניך לשעבר לומד היום לתואר בחינוך, נשוי ואב לשני ילדים.

הרווחה משקיעה הרבה כסף ומשאבים בילדים כשהם קטנים, אבל בגיל 18 מפסיקה לדאוג להם. זה מוקדם מדי, והם בקלות יכולים ליפול. בדיוק בגלל זה הקימו ב"אור שלום" את תוכנית הבוגרים שמציעה סיוע בכל תחומי החיים לבוגרים בני 18 עד 27, ובדיוק מאותה הסיבה גם לי חשוב להמשיך ללוות אותם. יש בוגרים שבכל חג אני דואגת להם לארגזי מזון, הולכת איתם לסידורים ולרופאים.

המשפחתון נשאר בית לכל הילדים שסיימו ועזבו. כיום, מספר הבוגרים שלי הוא כמו מספר הילדים בבית.

אני מאמינה

מאז שאני זוכרת את עצמי היה לי חשוב לחיות חיים עם משמעות. הבחירה בתפקיד הייתה בחירה מאוד מודעת, אבל גם שילמתי עליה מחירים אישיים. שנים הסתובבתי בתחושה שללא המשפחתון חיי יהיו נטולי משמעות, וזה הלחיץ אותי. היום אני כבר לא מרגישה ככה; זה חלק מתהליך ההתבגרות שלי. המשפחתון נתן לי הרבה ביטחון שיש תקווה, שתמיד אפשר לתקן, שאפשר לצמוח, וגם אם קשה אפשר להסתדר. אני מאמינה שכל ילד הוא עולם ומלואו והאתגר הוא להעניק לכל אחד את מה שהוא צריך כדי להתפתח.

בתור ילדה מאוד העסיק אותי איך נכון ולא נכון לגדל ילדים, וגדלתי להיות לוחמת צדק. כיום אני עושה תואר בעבודה סוציאלית. הבנתי שאני צריכה לפתח את עצמי. אני אדם ריכוזי והרבה זמן היה לי קשה לשחרר, לסמוך על מי שעובדים לצידי שישמרו על הילדים ויהיו זמינים להם בזמן שאני בלימודים. רק לאחרונה הבנתי שהילדים גדלו ושהבית יציב. ההבנה הזו שינתה משהו בהורות האומנה שלי, וזה עשה טוב גם לי וגם לבית.

כשהתחלתי ללמוד הרגשתי שהגעתי ללימודים בוגרת; החיים במשפחתון תורגמו לניסיון חיים. כשישבתי בשיעורים הרגשתי איך התאוריה והחיים מתחברים, איך המשפחתון גידל ופיתח אותי – ולא להפך. המשפחתון נתן לי זווית ראייה אחרת על החיים, ואני מרגישה בת מזל.

ככל שהשנים עוברות ההתפעלות שלי מהילדים והאהבה שלי אליהם רק מתעצמות. יש לי קבוצת ילדים מדהימה, ואני מוצאת את עצמי מסתכלת עליהם במהלך היום ונפעמת בכל פעם מחדש.

במרץ 2022, תשע שנים לאחר שהגיעה למשפחתון ושנה לאחר שראיינתי אותה, עזבה אביבית את המשפחתון, וכשהיא בזוגיות רצינית, לראשונה בחייה, יצאה לדרך חדשה ועצמאית.

התכשיט

לאביבית, אישה צעירה ומלאת נתינה, שמגיל 19 מגדלת לפחות עשרה בנים בו זמנית, בחרתי להכין תכשיט כסף שמדמה ענף של עץ שגדל סביב צווארה. ענף שעליו גדלים ניצנים, שהופכים ברבות השנים לפרחים ולפירות. כל ניצן מסמל ילד וכל ניצן עובר את הדרך הארוכה, הסבוכה והקשה שלו. והענף גדל, מתפתח ומתבגר – בד בבד עם הילדים.

צילום: זוהר רון

צילום: זוהר רון

דֵּפְנֵה

צלמת: דגנית ארטמן

"אנחנו משפחה מורכבת, הכריזה דפנה, ובמשפט קצר תמצתה עולם תוכן שלם של חיבורי נפש וגוף. ארבעה ילדי אומנה גדלים בביתם התוסס של דפנה ובעלה. בכניסתי לבית, ערימות כביסה ופרטי יומיום מציצים אליי מכל עבר; ארגז עמוס קניות לסועדים רבים מונח על רצפת המטבח, והנה, בעוד רגע, יתמלא המחבת בשמן רותח ושניצלים טריים ייערמו על המגש. בפתח הבית ניצב רכב משפחתי גדול, מוכן תמיד לפעולה. במרכזו של הבית החי הזה עומדת דפנה, אישה גבוהה ומלאת אנרגיה, ששערה המרשים ארוך ואפור. "כבר אמרתי, אנחנו משפחה מורכבת," היא מחייכת.

הדינמיקה הזוגית שלנו מאוד חזקה ואנחנו אוהבים אתגרים משותפים. את כל ההחלטות קיבלתי עם בעלי במשותף; אי אפשר לעמוד במסע כזה ללא זוגיות חזקה ואוהבת.

התחלה

יום אחד סיפרה לי מתאמת המשפחות ב"אור שלום" על ארבעה אחים שמחפשים עבורם משפחה. ארבעה ילדים בבת אחת... גלגלתי את הנתונים בראשי; לא זו הייתה המחשבה המקורית. על אחת מאצבעותי ענדתי אז טבעת עם אבן יפה. המחשבות התרוצצו במוחי כשלפתע קפצה האבן מתושבת הטבעת והתגלגלה על הרצפה. נפל דבר, אמרתי לעצמי – כנראה הייתי זקוקה לסימן. באותו הרגע החלטתי שניקח את ארבעת האחים אלינו. כבר אמרתי שאנחנו משפחה מורכבת, גם במובן הזה שהיינו צריכים להרכיב מחדש את סך חלקינו.

אל הבית הגיעו ארבעה אחים. צבע עורם הבדיל אותם מילדינו וכמו סימן, שלא במתכוון, את השוני. היה צריך למצוא דרך "להוכיח" להם שמעתה, הם חלק בלתי נפרד מאיתנו. היה צריך להיערך לקליטה בכל הרמות.

משפחת המוצא של ארבעת האחים מנתה שמונה ילדים – משפחה חמה, שנאבקה בקשיי קליטה. כשהבת הקטנה הייתה בת שנתיים, התייתמו האחים מהוריהם בנסיבות טרגיות. לא זו בלבד שחוו תחושת זרות עמוקה מול הסביבה – ברגע אחד חרב עליהם עולמם.

האחים הגיעו למעון משפחתי של "אור שלום" וחיו שם במשך חמש שנים. כששלושת הגדולים הגיעו לגיל 18, היה ברור שארבעת הקטנים צריכים פתרון אחר וקבוע. קיבלנו החלטה ליצור עבורם בית מבלי להתפרק בעצמנו. הגדולה שבהם הייתה כבר בת 16, נערה בגיל ההתבגרות; הבנים היו בני 13 ו-10, והקטנה בת שבע – ילדים שחוו אובדן ופרידות.

הגענו לאומנה אחרי דרך אישית ומשפחתית מפותלת שכל אחד מאיתנו עבר. בעברי הייתי נשואה פעמיים, ללא ילדים; מבעלי השלישי נולדו שני ילדים משותפים לתוך זוגיות חזקה ואוהבת. לבעלי יש עוד שלושה ילדים בוגרים מנישואים קודמים. כששני ילדינו עברו את גיל הגן רצינו לעשות משהו משמעותי עבורנו, ובעיקר עבורם. המחשבה שנוכל לתת הזדמנות טובה למי שלא שפר עליהם גורלם מילאה אותנו בתחושת שליחות.

אי אפשר היה לדעת איזו דינמיקה תיווצר במשפחה על הרגליה ואורחות חייה כשיתווספו אליה ילדים עם זיכרונות ומשקעים מהמקום שחונכו בו עד לאותו הרגע. בראשית הנישואים שלנו גרה איתנו בתו הצעירה של בעלי מנישואיו הקודמים, והייתי צריכה לרקום איתה קשר עדין המבוסס על אמון. אחר כך נולדו ילדינו, מבנה המשפחה השתנה, וכולנו למדנו לתת מקום מיוחד לכל אחד ואחת. כשמקבלים החלטה לפתוח את הלב ואת הבית, אין דרך לסגת; ילדים אינם חבילה עוברת שאפשר להעביר מיד ליד.

כשחשבנו על הרחבת המשפחה רצינו בתחילה לאמץ חייל בודד, אך אחרי מחשבה עמוקה הבנו שזו תהיה מחווה קצרת טווח. בהמשך, הציעו לנו לשמש משפחת אומנת חירום לילדים הזקוקים למענה מידי עד למציאת פתרון קבע. בדרך כלל, מדובר בילדים שהוצאו מבתיהם בחירום. בנו הביולוגי היה אז כבן שמונה; כשניסיתי לשוחח איתו על הרעיון, הוא שכב על הספה ושיחק. התיישבתי לידו ושיתפתי אותו. סיפרתי על הרצון שלנו להשפיע ולעזור לילדים אחרים. בהתחלה הוא שתק, ואחרי כמה שניות של עיבוד נתונים, אמר: "אין לי כוח לבכי, יש לי כבר אחות קטנה." הבנתי שלא יהיה הוגן להכניס לחייהם פעם אחר פעם ילד או ילדה שנצטרך ללמוד לפנות להם מקום בלב, ואחרי זמן קצר להיפרד. ילדים זקוקים ליציבות ולתהליך רגשי מתמשך. הבנתי שילדי קלט ייכנסו ויצאו מחיינו, שילדינו יחוו פרידות תכופות, ובכך נעזעז את נפשם. רציתי לעשות טוב בעולם מבלי לפגוע בילדים שלי.

הסתגלות

כמו נספרה שנת הסתגלות לכל ילד. ארבעה ילדים – ארבע שנות אתגר. מכולנו נדרשה סבלנות.

העבודה עם הילדים נעשתה בשילוב ידיים מלא עם "אור שלום"; לבד לא היינו מסוגלים לעמוד במשימה הזו. צוות של עובדות סוציאליות ליווה את כולנו מקרוב, וקיבלנו הדרכה הורית צמודה.

מלבד הדאגה לכל אחד מילדי האומנה, היה צריך להשגיח גם על נפשם הרגישה של ילדינו הביולוגיים, שלא ילכו לאיבוד בתוך המבצע המשפחתי. כאמור, הבת הקטנה שלנו התקשתה לקבל את השינוי. הייתי צריכה לחזק את עצמי ואותה ולהאמין בדרך, להביט אל האופק כדי לא להישבר.

בתקופות קשות קראתי הרבה על נושא האומנה. ממחקרים רבים למדתי שהילדים הביולוגיים במשפחות האומנה מרוויחים לאורך הזמן ניסיון חיים, ערכים ויכולות חברתיות מעצמות. הנתונים הרגיעו אותי ברגעי משבר.

גם על עצמי יכולתי לחוש את השינוי; מאז שהצטרפו ילדי האומנה הפכתי אימא טובה יותר לילדיי. היום אני יודעת שגידול שני ילדיי הביולוגיים היה משימה קלה מדי עבורי. למדתי שאני זקוקה לאתגרים, גם אם לא תיארתי לעצמי איזה אתגר עצום קיבלנו על עצמנו. אבל ברגע שהחל התהליך, ידעתי שנעשה הכול על מנת שיצליח.

אימא

ההתמודדות היומיומית החזירה אותי במחשבות לימי ילדותי. הייתי ילדה הורית. היום אני מבינה שזה בנה את אישיותי, כמו הכין אותי לכל מה שיבוא. אדם לוקח אל חייו הבוגרים דפוסים מהבית שגדל בו.

למדתי מגיל צעיר לתפעל בית, לנהל את עצמי, להיות חזקה ועצמאית. בבית הוריי גם למדתי כבוד ומרחב לאחר. באופן מוזר, כשנולד בני הבכור נהגתי להביט בהתנהלותה של חתולה שגידלנו. ראיתי איך היא נוהגת בטבעיות עם גוריה, וכשמתה, הרגשתי שאיבדתי מודל אימהי.

יום אחד נפתחה דלת ביתנו, ובאופן סמלי ומעשי הפכנו לאותה משפחה מורכבת שאנחנו. כל אחד מהם, כמונו וכמו ילדינו הביולוגיים, היה צריך לאסוף כוחות ורצון לבנות משפחה.

אחד מהבנים נולד בתאריך הלידה של בנו. אני זוכרת שבניסיון מלאכותי ותמים לייצר תחושת שייכות, נהגתי להציג אותם כ"תאומים". היום אני מבינה שזו הייתה טעות. האמת הפשוטה היא תמיד הטבעית ביותר, אין טעם לייפות.

השנה הראשונה התאפיינה בעיקר במעבר מהתקף חרדה אחד למשנהו. כשהילדים הגיעו אלינו הם היו נתונים במצוקה קשה, סבלו מחרדת נטישה והיו חסרי אמון בעולם. החוויה הבסיסית שלהם הייתה של עולם שלא ידע לשמור עליהם. היה צריך לבנות מחדש את מערכת היחסים ביניהם, ואת שלהם כאחים, איתנו. ארבעתם פעלו מתוך חסך עמוק – בחומר וברגש. נדרשנו ללמד אותם הרגלים בסיסיים: לא להתנפל על אוכל או על חפץ חדש, להסביר שיש לכל אחד ובשפע, ושדבר לא יילקח מהם שוב.

גרנו אז בבית קטן והכול היה מאוד אינטנסיבי. הבת שלנו ובת האומנה ישנו בחדר אחד ולא היה אפשר לטשטש בשום דרך את הבדלי המראָה. השוני הוסיף לקושי הראשוני: בתנו סבלה מאוד, ואילו בת האומנה חשה כיצד נתפס מקום הילדה הקטנה על ידי ילדה אחרת, בהירה עם עיניים כחולות. שתיהן סבלו. כשהייתי מרדימה אותן הן היו נועצות זו בזו מבטים קשים ונאלצתי להניח כריות ביניהן כדי לייצר חיץ. לא פעם הייתה נתקפת ילדת האומנה התקפי זעם ונהגה בתוקפנות; לא אשכח את מבטי האימה שנשקפו מעיניה של בתי המבוהלת. ובתוך המהומה הייתי צריכה לחבק ולהרגיע, לתת מרחב בטוח לשתייהן, ולא להתייאש; רק לא להתייאש. היו ימים שכמעט התפתיתי להרים ידיים.

ארבע השנים הראשונות היו קשות מאוד וזכורות לי כעיסה אחת של רגשות קיצוניים – בין צחוק לדמע ובין ייאוש לשמחה גדולה על כל צעד קטן שעשו. במחשבה לאחור,

הוריי מכבדים את ההחלטה שקיבלנו, אך מתקשים לקבל את ילדי האומנה כשוויים בין נכדיהם. בית הוריי הוא המקום שבו ילדיי הביולוגיים יכולים לקבל את הקדימות המגיעה להם, וילדיי האומנה יש גם את המשפחה הביולוגית שלהם.

המילה "אימא" משמעותית לי. אני יכולה לחלק אותה לשתי תחושות שונות שעולות אצלי: הראשונה – החוסר שחשתי בדמות אם יציבה ומכילה בילדותי, והשנייה – האימא שאני חשוב לי שכל ילדיי יראו בי דמות להשראה. אני מאוד משתדלת לאזן בין היותי אישה, בת זוג, אימא, בת וחברה. בחרתי באורח חיים של נתינה – אבל לא מתוך הקרבה, אלא מתוך בחירה מודעת שיש בה סדר וגבולות.

כשילדי האומנה היו אומרים לי שאני לא אימא שלהם, הייתי עונה שאינני מתיימרת. שאנחנו עבורם משפחה אוהבת, אבל איננו תחליף להורים שילדו אותם ולאחיהם הביולוגיים. יש מקום לכולם, וחשוב לי תמיד לדבר ולהזכיר גם את הוריהם הביולוגיים.

בחיים, כמו בחיים, היו רגעים קשים מאוד לצד רגעי אור וחסד, שלשמחתי הלכו והתארכו. הקושי הגדול ביותר היה לראות את ילדינו הביולוגיים סובלים. אז היו חודרים רגשי האשמה ושאלות מהותיות אם פעלנו נכון. לראות את בתי מוכה על ידי ילדה שבחרתי להכניס לחייה, היה רגע מבחן קשה. השתדלתי להזכיר לעצמי שזהו תהליך, ועד שהייתי נרגעת, הילדות כבר שוב שיחקו זו עם זו.

כל הילדים קוראים לי "אימא" מלבד הגדולה, שקוראת לי בשמי הפרטי. "אימא" זו מילה רבת משמעות ואני אוהבת לשמוע אותה בקולות שונים.

אני מאמינה

תשע שנים חלפו מאז נפתחה הדלת ובפתח עמדו חשדנים ומבוהלים ארבעה ילדים. עברנו יחד ימים ולילות שבנו אותנו לאותה משפחה מורכבת שהפכנו להיות. משפחה שיש בה הכול מהכול.

אף פעם לא לקחנו עזרה חיצונית בבית, ובכך נתנו דוגמה לילדינו והראינו שאפשר לעזור זה לזה ולהסתדר בכוחות עצמנו. לא פעם אומרת לי אחת משתי ילדות האומנה שהיא מצטערת עבור אחיה הגדולים שלא גדלו איתנו. זה מבהיר לי שהיא מרגישה בת מזל, וזה משמח אותי.

תמיד אהבתי לעבוד וללמוד. היום אני מטפלת בדיקור סיני והקליניקה שלי נמצאת בחצר הבית.

להיות משפחת אומנה זו בחירה בדרך חיים שאינה מתאימה לכל משפחה. אנחנו שילמנו מחירים, אבל הרווחנו יותר. כולנו הפכנו לאנשים טובים ומעריכים יותר. כשאני שומעת את הקריאה "אימא" בשישה קולות מגוונים, אני יודעת שבחרתי נכון.

שלוש שנים לאחר שראיינתי את דפנה ו-12 שנים לאחר שהילדים הגיעו לביתם, סיימה הגדולה שבהם שירות צבאי ביחידה מובחרת ולומדת באוניברסיטה שנה שנייה קרימינולוגיה, פסיכולוגיה ומשאבי אנוש. אחיה החל את שירותו הצבאי ב"מחו"ה אלון" (מרכז חינוך והשכלה על שם יגאל אלון) עם פרופיל נמוך, ולאחר מאבק קשה והתערבות של "אור שלום" הצליח להגיע לשירות קרבי משמעותי בסיירת, סיים את מסלול "שביל ישראל" וקנה דירה מכספי הרווחה שנחסכו עבורו. האח השלישי סיים 12 שנות לימוד על אף לקויות הלמידה הקשות שהתמודד איתן, סיים שנת מכינה והתגייס לצבא. האחיות הצעירה סיימה תיכון והתקבלה לשנת שירות בפנימייה, שם היא עובדת עם נוער בסיכון.

התכשיט

צמיד הכסף שהכנתי לדפנה עשוי בטכניקה שמייצגת עבורי את האדמה החרוכה שנותרה לאחר מותם של ההורים.

במהלך הריאיון עם דפנה וגם לאחריו התקשיתי לעקוב אחר השמות – מי ילד ביולוגי, מי ילד אומנה ומי ילד מנישואים קודמים, ובאיזשהו שלב פשוט ויתרתי והבנתי שזה לא מאוד משנה. כך גם התייחסתי לחרוזים שהוספתי לצמיד. לא בחרתי מספר ספציפי של חרוזים שייצג כל אחד מבני המשפחה; ניסיתי להעביר את תחושת הכאוס, את המשפחתיות המורכבת ואת התהליך המרתק שהם עוברים כמשפחה כבר כל כך הרבה שנים.

צילום: זוהר רון

ל י ל
: -

(שם בדוי)

צלמת: נעה זני

אני מגיעה לבניין בטבורה של עיר מעורבת. עשרות פעמים בחיי עברתי כאן, ומעולם לא נתתי דעתי על כך שגרים פה אנשים.

כשעמדתי מול דלת הכניסה יכולתי לראות מבעד להזנחה את המיקום המיוחד, את נוף הים – נקודה טבעית של יופי ונחמה. נזכרתי שפעם הגעתי לבניין הזה לניחום אבלים אצל משפחה שגרה בדלת הסמוכה. כשפגשתי את לילה, הבנתי שמתקיימת ביניהם שכנות שמושגת על חברות ואהבה.

לילה, אישה צבעונית ומלאת חיים, בשנות השישים לחייה. לכל אורך הריאיון לא יכולתי להתיק מבטי מעיניה הכחולות והיפות, וגם לא הצלחתי להפסיק את שטף דיבורה ואת הסיפורים הרבים שהתגלגלו מפיה. משך שנים מגדלת לילה ילדי אומנה באהבה ובמסירות, ללא ילדים ביולוגיים משלה.

אנחנו גרים בעיר מעורבת, ואני הערבייה היחידה בבניין. יש לנו יחסי שכנות טובים שהלוואי שהיו משמשים דוגמה לכל מקום מעורב אחר. כשהילדות שלי היו קטנות השכנים לקחו אותן איתם ליוון; בטקס החינה של בתי, הם הכינו את כל האוכל ושלחו את הזוג לירח דבש. השכנים שלי הם החברים שלי, אנחנו כולנו בני אדם ואין בינינו הבדלים. הבניין שלנו הוא דוגמה מופתית ומרגשת לדו־קיום בין משפחה יהודית למשפחה ערבית.

מצב משפחתי

גדלתי במשפחה בת שישה ילדים – שלושה בנים ושלוש בנות. סבא שלי רצה לקרוא לנו בשמות של הסבים שלנו, והוחלט שהוא יבחר את שמות הבנים, ואימא שלי תחליט על שמות הבנות. כך קיבלנו שמות מיוחדים. יש לי שם מיוחד, כמו החיים שלי.

בבגרותי, אחרי שהתחתנתי ועזבתי את הבית, אמי שימשה כאם אומנה. היא ניהלה מעון משפחתי בבית, וזו הייתה הפעם הראשונה שנתקלתי בדרך החיים הזו.

התחלה

גם אחרי שבגרתי ויצאתי לחיים עצמאיים, אימא שלי, שניהלה את המשפחתון, לא אהבה לצאת לבד מהבית, ובכל פעם שהייתה צריכה ללכת למקום כלשהו לקחה אחד מאיתנו איתה. באחד הימים ביקשה שאתלווה אליה לפגישה שקשורה לאומנה. היום אני בת 63, זה היה לפני שלושים שנה בערך, והפגישה הזו עדיין מלווה אותי. אחת מהעובדות הסוציאליות שפגשנו התעניינה בי ושאלה איפה אני עובדת. הייתי צעירה ושובבה ואמרתי לה בצחוק ש"אני עובדת על בעלי..."

לשמחתי היא לא נבהלה מההומור שלי, ושאלה על תחומי העניין שלי. עניתי שאני אוהבת לטפל בילדים. סיפרתי לה שהילדה האחרונה שטיפלתי בה התחילה ללכת לגן, ושאחרי כמה ימים היא חזרה אליי לשנה נוספת, כי רצתה להמשיך להיות רק איתי. באותה שיחה אמרתי שהייתי רוצה לעבוד בגן או לטפל בילדים בבית שלי. אני, כמו אימא שלי, מאוד אוהבת להיות בבית.

העובדת הסוציאלית הקשיבה, וזיהתה בי משהו. אחרי יומיים התקשרו להציע לי להיות בעצמי אם אומנה, ולמרות שלא הבנתי את גודל האחריות, מייד השבתי בחיוב. התחלתי להתעניין ולבדוק מה מצפים ממשפחת אומנה. אני זוכרת שהסבירו לי שביאו אליי תינוק או תינוקת שזקוקים לבית ולאהבה. אני חושבת שגם אז עדיין לא הבנתי את המשמעות.

הלכתי לקנות את כל הציוד הנדרש, ויום אחד הגיעו אליי שתי נשים נרגשות – עובדת סוציאלית ואם ביולוגית שלא יכלה לגדל את בתה התינוקת בעצמה. זיהיתי את האם מייד; הכרתי אותה מהילדות, מהשכונה שלי.

העובדת הסוציאלית והאם אמרו שיחזרו בעוד כמה שעות עם תינוקת כבת חודש. לא האמנתי שזה באמת עומד לקרות – הסתכלתי על הציוד שקניתי, סידרתי את הדברים וקפצתי ורקדתי בבית כמו משוגעת. הייתי כל כך נרגשת.

היה חורף, בחוץ ירד מבול, ובעלי חזר מאוחר מהעבודה. עד היום אני זוכרת איך הנחתי את התינוקת על מזרן, כיסיתי אותה כדי שתתחמם, ולא סיפרתי לו כלום כשנכנס הביתה. פתאום הוא שומע בכי של תינוקת בת ארבעים יום... הייתי אז נשואה בפעם השנייה, ללא ילדים.

בעלי היה אדם מקסים, לא היה ולא יהיה כמוהו. הוא כיבד את הבחירה שלי ויחד איתי יצא למסע הזה, וכל השנים היינו בו יחד. לפני כמה שנים קיבל בעלי אירוע מוחי. מצבו הלך והתדרדר ולפני שלוש שנים נפטר, בגיל 72.

סיפורי אלף לילה ולילה

ביום ההולדת הראשון של התינוקת הגיעה לביקור האם הביולוגית עם אחותה הגדולה בת השלוש, והשאירה גם אותה אצלי. כשעברו יומיים והאם לא חזרה, ביקשו מהרווחה שגם האחות תישאר אצלי באומנה. לאחר זמן קצר האם נכנסה לכלא. היא שוב נכנסה להיריון ולאחר שילדה, ניסו לשדל אותה לוותר על התינוקת לטובת אימוץ, אך היא התעקשה שהתינוקת תבוא אליי ותגדל עם שתי אחיותיה; כך גדלו אצלי שלוש האחיות.

בכל השנים הקפדנו לשמור על קשר טוב עם האם הביולוגית. הסברתי לבנות שאימא שלהן אוהבת אותן מרחוק, שהיא לא יכולה לגדל אותן, ולכן הן אצלנו. האם הביולוגית נפטרה כשהילדה הצעירה הייתה בת 17. מסע הלוויה יצא מהבית שלנו. היום, אותה תינוקת שהגיעה אלינו ראשונה, היא בעצמה אימא לארבעה ילדים. זו הגאווה והנחת שלי.

ככל שעבר הזמן, הבנתי שאני מתמסרת למפעל החיים הזה, לטיפול בילדי אומנה.

הילדה הרביעית הגיעה אליי מייד לאחר הלידה, ישר מבית החולים. כשהייתה בת שנתיים, נמצאה לה משפחה מאמצת. היינו קשורים אליה והיא אלינו והרגשתי שלא אעמוד בפרידה. סירבתי לקבל את רוע הגזירה. ביקשתי לאמץ את הילדה בעצמי.

הלכנו לבית המשפט, סיפרתי על הקשר המיוחד בינינו, והתעקשתי גם כשהשופט הסביר לי שאם אאמץ אותה כחוק אפסיק לקבל את כספי האומנה, ושאקבל כסף רק מביטוח לאומי. אני חושבת שניסה לבחון אותי דרך העניין הכלכלי. עניתי לו שגם על הכספים של הביטוח הלאומי אני מוותרת, שאני רק רוצה שתישאר איתנו לתמיד. בארנק היו לי תמונות של ארבע הילדות. השופט שאל אותי כמה ילדים יש לי ואני הראיתי לו את התמונות וסיפרתי שכולן אצלנו באומנה. הוא שאל איך אפרנס אותן, וסיפר על אישה אחרת שוויתרה על האימוץ כשהבינה שלא תקבל יותר את כספי האומנה. עניתי שבעלי עובד כמכונאי ולא חסר לנו דבר. אמרתי שאם אצטרך, אלך לעבוד בניקיון, שאעשה הכול כדי שיהיה להן טוב.

לא אשכח איך אותו שופט הסתכל עליי. אני מאמינה שנכנסתי לו ללב. הוספתי שגם על קצבת הילדים אני מוכנה לוותר; כל כך הייתי נחושה. כשסיימתי לדבר הוא קם וחיבק אותי. הוא היה אדם מבוגר ולעולם לא אשכח את פניו. הוא נתן לי נשיקה על המצח, החתים אותי על הניירות ואמר לי, "מזל טוב, יש לך ילדה." לא הייתה לי סבלנות לחכות ולהגיע הביתה. כשהגעתי, הבית היה מלא באנשים, משפחה וחברים. עצרתי לקנות שוקולדים ונכנסתי הביתה בצעקות שמחה. הייתי מאושרת – יש לי ילדה משלי!

אני מאמינה ששום דבר לא קורה במקרה. כשהילדה שאימצנו הייתה בת שנה, הגיע אל אימא שלי, למשפחת הקלט, ילד כבן שלוש. ברגע ששמעתי את שמו הצטמררת; הבנתי שהוא אחיה. הכרתי את המשפחה כי לפני האימוץ הילדה הייתה הולכת אליהם לפעמים, ובכל פעם חזרה מוכה

ומבוהלת, עם נשיכות ושריטות על גופה הקטן. באותו הרגע לקחתי את הילדה ונסעתי לאימא שלי. הסתכלתי על הילד; רציתי לראות איך יגיב כשיראה את אחותו. הוא ראה אותה ומייד התחיל לקרוא בשמה, ואני עמדתי מהצד ובכיתי.

לקחנו גם את הילד אלינו, ופתאום נוצר מצב שגידלנו שתי קבוצות של ילדים אחים. אותו ילד נשאר איתנו שש שנים, עד שאבא שלו לקח אותו אליו. כחודש לאחר שעבר לאביו טבע הילד בים בעזה ומת, ואני נשארתי גמורה ושבורת לב.

לאורך השנים קרו המון דברים סביב ילדי האומנה. ליוונו מקרוב ומרחוק את פיתולי המשפחות המורכבות שלהם. עד היום אני מלווה את כל הילדות שגדלו אצלי בכל מה שהחיים מזמנים להן, בטוב ובמורכב. שתיים מהן גרות אצלי עם המשפחות שלהן.

נוסף על ארבע הבנות הגדולות יש לי עוד זוג ילדי אומנה, אחים: ילדה בת 14, גבוהה ממני ויפהפייה, שכבר התחילו לבקש ממני את ידה. אני לא מספרת לה, כי מבחינתי היא עוד תינוקת. היא הגיעה אליי בגיל שנתיים; אחיה בן ה-13 הגיע בגיל תשעה חודשים, כמה חודשים אחריו. קצת אחרי שהגיע, שמתי לב שהילד לא זוחל. התחלתי לקחת אותו לטיפולים והפיזיותרפיסט אמר שהוא לא יכול להבטיח שאי פעם ילך.

החלטתי שזו תהיה המשימה שלי. הקפדתי על תרגילי פיזיותרפיה בכל יום, ובסוף, אחרי תקופה ארוכה, הילד התחיל ללכת. היום, בניגוד לתחזיות השחורות, הילד הולך ויש לו רק צליעה קלה.

אביהם של האחים חי בירדן, נכנס ויוצא מהכלא כל הזמן. עם האם הביולוגית ניסו ליצור קשר, אך ללא הצלחה. יש להם עוד שני אחים גדולים שגדלו במשפחה אומנת ובפנימייה בצפון. מדי פעם, בחופשות ובחגים, הם באים לבקר. הלב שלי והבית שלי תמיד יהיו פתוחים לילדים האלה ולמשפחות שלהם.

אני מאמינה

הילדים הם החיים שלי. אני בקושי יוצאת מהבית. אם יש לי פגישה, אני שלושה ימים לפני כן מתכוננת. בכל יום שישי, כל הילדים והנכדים אוכלים אצלי, אני מבשלת לכולם וזה אושר.

לפני חמש שנים עשינו שיפוץ בכל הבית, אבל כבר בגשם הראשון הכול חזר להתפורר. הבניין זקוק לשיפוץ פנימי וחיצוני. כשאני מבשלת ולא סוגרת את החלונות, הטיח נופל לתוך הסירים. קשה לי לראות את ההזנחה הזו, אבל אני יודעת שהאהבה יותר חשובה מקירות.

אחרי שבעלי נפטר גיליתי שהיו לו חובות, ועיקלו לי את קצבת הילדים. עשיתי הסדר ובכל חודש אני מחזירה סכום כסף. הילדות הגדולות שלי מדהימות, כולן טובות ויפות, וכשהן רואות שקצת קשה לי, הן עוזרות בעצמן.

אני לא מאמינה שיש הרבה ילדים ביולוגיים שהיו מתנהגים כמו ילדות האומנה שלי, כפי שתמכו בי כשבעלי נפטר. ידעתי שחינכנו אותן טוב, אך בימי האבל על בעלי גיליתי עד כמה הן מיוחדות, והבנתי שכל מה שעשינו לא היה לשווא. הן עמדו לצדי ותמכו בי, בישלו ועודדו. בחודשים שלאחר מותו, הילדה הקטנה נהגה לערוך את השולחן ותמיד הניחה עוד צלחת עם סכין ומזלג גם לאבא. הן לא הפסיקו לדבר עליו ואני הייתי מרגיעה אותן ומספרת להן שהוא בגן עדן. אני מאמינה שכשנותנים מכל הלב, מקבלים בחזרה.

אימא

דווקא אימא שלי ניסתה להניא אותי מלהפוך למשפחת אומנה; היא עודדה אותי ללכת לטיפולים ולהביא לעולם ילדים משלי. אבל אני חושבת שילדי האומנה הם יותר יקרים. אני חושבת שאם היו לי ילדים משלי, הייתי פחות חוששת להם. אני לא רוצה תמורה, אני רק רוצה לראות את הילדים גדלים וחיים טוב.

ליוויתי אישית כל נכד שלי שהלך לכיתה א'. הילדים והנכדים הם הדבר שגורם לי להכי הרבה אושר.

כיום, יש לי 11 נכדים שקוראים לי סבתא. החיים שלי מלאים ואני מודה על הזכות שיש לי להמשיך ללוות אותם.

התכשיט

השם המיוחד שקיבלה לילה מאמה בלידתה ניתן כמעין הבטחה לחיים המיוחדים והעשירים שיהיו לה.
כיאה לגיבורה מהאגדות, ובשילוב סיפורי האלף לילה ולילה שסיפרה לי במהלך הריאיון, הכנתי ללילה תכשיט צבעוני ועשיר.

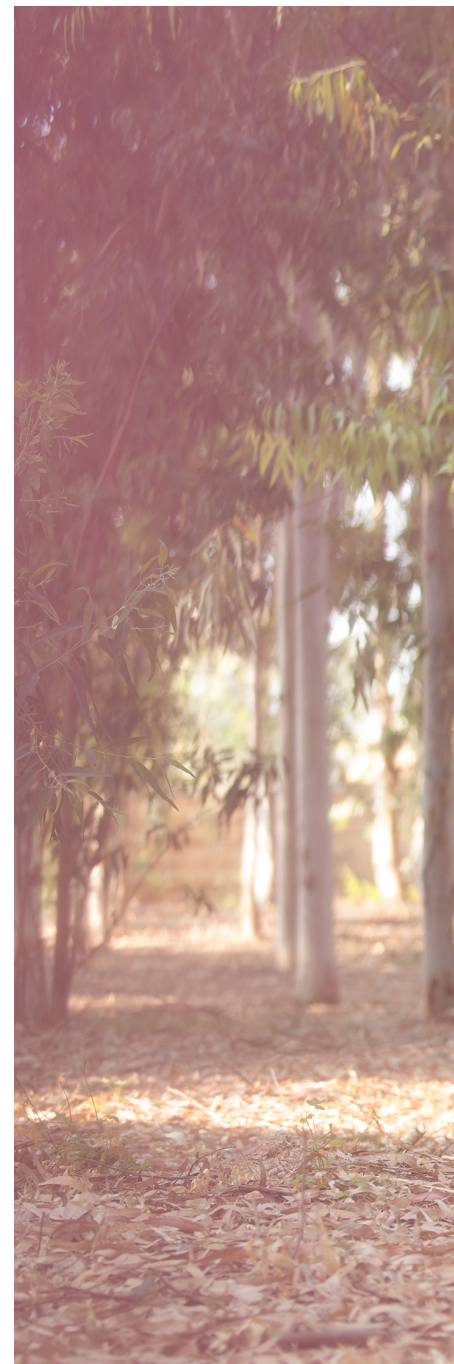
צילום: זוהר רון

גַּלְיָהוּ

צלמת: ענת קזולה

**את גליה, אישה מיוחדת ועוצמתית, פגשתי לראשונה
בסטודיו שלה ששוכן בחורשת אקליפטוסים פסטורלית,
ובמהלך הריאיון גילינו שיש לנו לפחות שלוש חברות
משותפות.
לגליה ובעלה יש שלושה ילדים ביולוגיים, וילדה
מאומצת.**

החלטתי שמה שהיקום זימן לי אני צריכה לחבק בשתי ידיים, אבל עדיין שקלנו גם את כל הסיבות למה לא: חששנו לזוגיות שלנו; לא ידענו מה ירגישו ילדינו עם הצטרפות של תינוקת קטנה כל כך, שזקוקה לטיפול צמוד ביום ובלילה. הייתי נרגשת – אך גם מלאת חששות. היה לי מאוד חשוב לראות את הילדה לפני שאני נותנת את ההסכמה הסופית. חשבתי שאם אראה אותה יהיה לי קל יותר להחליט, אבל עמוק בליבי ידעתי שההחלטה כבר נפלה, ושהתינוקת הזו היא המתנה שלי ליום הולדתי הארבעים. ובאמת, כבר במבטים הראשונים שהחלפנו בבית החולים, היה ברור לי שזה מפגש משמיים. וכך, כשנה וחצי אחרי שהתקבלה ההחלטה להתחיל בתהליך, הגיעה אלינו התינוקת.

מצב משפחתי

יש לנו שלושה ילדים ביולוגיים – תאום ותאומה בני 22 וכן 16 וחצי, והילדה המאומצת היום בת 10. אני זוכרת שלפני שנתנו תשובה חיובית כינסנו את כל המשפחה. היה לנו חשוב לשתף את הילדים בלבטים כי ידענו שההחלטה תשפיע עליהם ישירות. בתי הגדולה אמרה מייד שתמיד רצתה אחות קטנה; הבן הקטן אמר שמתאים לו לא להיות הכי קטן, והבן הגדול אמר שהוא לא בטוח אם הוא רוצה את זה, שהוא לא בטוח שנצליח לאהוב אותה כמו שאנחנו אוהבים אותם. ובכל זאת, החלטנו לפתוח את הלב ואת הבית. יחד הלכנו אל הלא-נודע – בלי לדעת מי האימא, בלי לדעת אם נתחבר לילדה, והאם, באיזשהו שלב, ייקחו אותה מאיתנו.

התחלה

הקולות סביבנו היו קשים מאוד. ההורים שלי חשבו שהשתגענו, שזה חוסר אחריות. הם פחדו עלינו. פגשנו עוד אנשים שהסתכלו עלינו עם פחד בעיניים, ולא פעם שאלו אותנו למה אנחנו צריכים את זה. היום אני יודעת שאנשים דיברו מתוך הפחדים שלהם, מתוך רצון להגן עלינו, ואני מודה שההדוד החיצוני גרם לי לפעמים להיבהל ולהתחיל לשאול שאלות. ערכתי עם ילדיי שיחה כנה ועמוקה. הסברתי להם שייתכן מצב בתוך השגרה העמוסה שלא אהיה פנויה אליהם, שאולי אבקש מהם עזרה, ושיצטרכו להקדיש

לפני עשר שנים קיבלתי טלפון מהעובדת הסוציאלית של "אור שלום" שהודיעה לי שבבית החולים נמצאת תינוקת בת שבוע שזקוקה לבית. מאז שאני זוכרת את עצמי, היה לי חלום: רציתי שתהיה לי משפחה משלי, ושיהיו לי אמצעים כלכליים מספיקים כדי שאוכל לאמץ ילד או ילדה חסרי משפחה. רציתי שתהיה לי האפשרות להציל חיים של ילד.

כשהכרתי את בעלי שיתפתי אותו ברצון שלי, והוא אמר שאני יכולה להמשיך לחלום – אבל איתו זה לא יקרה. ילדינו נולדו לתוך החלום שלי, ותמיד צחקו עליי שאני מפנטזת. למרבה ההפתעה, כשבננו הצעיר היה בן חמש והגדולים כבני 11, בעלי התחיל לדבר על אימוץ; פתאום זה נשמע לו מסקרן ואפשרי. ועדיין, לכל אורך התהליך עם "אור שלום" עלו בו ספקות וחששות והוא הקפיד להזכיר שהחלום הוא שלי.

כשהחלטנו לצאת למסע, ידענו שכמשפחה עם שלושה ילדים לא נתקבל למסלול של אימוץ, והחלטנו להציע את עצמנו כמשפחת אומנה. רצינו ילד מגיל שנתיים וחצי ומעלה; לא חשבנו על תינוק – חשבנו שסיימנו עם החלפת חיתולים ועם לילות ללא שינה.

בתחילה היו אמורים להגיע אלינו שני אחים בני שלוש וארבע. ימים אחדים לפני הפגישה הראשונה איתם ילדה אמם הביולוגית עוד תינוקת, וחיפשו בית לשלושה ילדים. מבחינתנו זה כבר היה יותר מדי. בעלי ואני עצמאים; יש לנו חיים מלאים גם מעבר לגידול ילדים. היה לי חשוב להגשים את עצמי גם בתחומים אחרים, וחששתי להתחייב למשהו שהוא מעבר לכוחותיי. בלב כבד סירבנו לפנייה.

כשלושה שבועות לאחר מכן, הגיעה ההצעה לקחת לביתנו תינוקת בת שבוע מבית החולים. ידענו שאין אבא בתמונה, ונאמר לנו שהאם אינה בריאה בנפשה ושאין לה עורף משפחתי. התבקשנו לקבל החלטה מהירה וגורלית, ולהחליט בתוך 24 שעות אם להיענות בחיוב להצעה. זה היה כמו לעבור היריון מזורז – לא היה לנו זמן לעכל, ואפילו לא לצפות ולחכות.

מזמנם. ביקשתי שיעצרו אותי באופן הכי גלוי אם ירגישו שהגזמתי בבקשותיי אליהם, שיתריעו אם משהו יהיה קשה מדי עבורם.

באותם ימים ניהלתי עסק עצמאי; נושא האומנה לא היה מוסדר כמו היום, ובתור אם אומנה לא הייתי זכאית לחופשת לידה. אלה היו ימי החופש הגדול. התינוקת נהגה לישון עד הצהריים. הבת שלי, שהייתה רק בת 13, החליפה לה חיתול בכל בוקר, ואז הייתה התינוקת חוזרת לישון. בכל התקופה הזאת הקפדתי לברר עם בתי אם התפקיד מתאים לה. היום אני יודעת שזה מאוד חיבר ביניהן. בני הגדול, בניגוד לאחות, נרתע מלהתקרב לתינוקת בחצי השנה הראשונה, אבל לשמחתי, היום הוא מאוד קרוב אליה.

בצד השמחה וההתרגשות, גם לי לקח זמן להתרגל לשינוי: פתאום יש בבית תינוקת זעירה שהפכה להיות חלק מחיי. אך זה לא היה שונה מהקושי שחוויתי בשבועות הראשונים לאחר לידתם של ילדיי הביולוגיים – גם איתם נדרש לי זמן היכרות וחיבור, זמן להבין את רצונותיהם ואופיים.

ביום שהוצאנו אותה מבית החולים באנו עם בלונים ושוקולדים, וכל הצוות הרפואי עמד נרגש וצפה בנו בעיניים דומעות. היו שם פקידת הסעד, עובדות סוציאליות, עובדי "אור שלום", רופאים ואחיות, ואנחנו – תמימים ורועדים. הייתי נרגשת כמו שלא הייתי מעולם. כשהגענו עם התינוקת הביתה, בלי עודף המשקל וללא ההורמונים המשתוללים שהיו לי לאחר הלידות, הבית התמלא במשפחה וחברים. התרגשתי מההבנה שכל כך הרבה אנשים רוצים להיות חלק מהרגע המיוחד הזה, ובו בזמן גם הבנתי שאצטרך עזרה. למזלי התברר שיש סביבי אנשים רבים שישמחו לעזור.

היום, כשאני מלווה משפחות שרוצות להיות משפחות אומנה, הדבר הראשון שאני שואלת אותם ושולחת אותם לברר הוא עד כמה יש להם מערך תמיכה ומאיזה סוג, כי כדי להצליח במסע חשוב ואף הכרחי שיהיה מעגל חברים ומשפחה תומך.

הסתגלות

במשך שנה וחצי הבאנו את הילדה למרכז קשר כדי שתפגוש את אמה הביולוגית. לעיתים האם לא הגיעה, ובפעמים שבהן הגיעה, עלה קושי רב. לי, כאם אומנה, היה חשוב להמשיך ולתמוך בפגישות הללו ולדעת שעשינו את המקסימום כדי לתת לאם הזדמנות להוכיח מסוגלות הורית. הייתה לי הרבה חמלה כלפי האימא, ולמרות שנאסר עליי לפגוש אותה, דמינתי את ייסוריה.

הסטטוס שלנו היה של משפחת אומנה חסויה, עם אופק לאימוץ. אני זוכרת איך הייתי מביאה את הילדה למרכז הקשר, עובדת סוציאלית הייתה לוקחת אותה ממני לפגישה עם האם, ובסיומה מחזירה אותה אליי. הילדה חזרה מהפגישות עם מבט חלול בעיניים. בשלב מסוים לא יכולתי לעמוד יותר במפגשים האלו, הרגשתי שזה מערער אותי, ופניתי לחברות טובות שהיו עושות סבב תורנות – בכל שבוע משהי אחרת נסעה איתי. בדרך חזרה הילדה תמיד בכתה בצרחות אימה. בתקופה ההיא חוק האומנה עדיין לא עבר בכנסת, וכמשפחת אומנה לא היה לנו שום מעמד. בהרבה מובנים היינו על תקן בייביסיטר, אבל לשמחתי הדברים השתנו מאז.

עם הזמן, למדנו כולנו להתרגל למשפחה החדשה שהפכנו להיות. הילדה עדיין סובלת מחרדת נטישה, והמקום של שייכות נבנה בכל שנה עוד קצת. יש תקופות שצפים פחדים. כבר מההתחלה הלילות היו קשים, אבל כיום, אחרי הרבה עבודה והשקעה, היא התגברה.

לשמחתי, היא אמיצת לב ומשתפרת כל הזמן. בעבר, היא הייתה מתריסה נגדי שאינני אמה "האמיתית". זה היה מכאיב, אבל ההתייחסות שלי תמיד הייתה טבעית ועם הומור. סיפקתי מרחב שמאפשר להגיד הכול, לבטא כל חשש, וידעתי שהתפקיד שלי זה לייצר ודאות.

האימוץ

כשהילדה הייתה כבת שנתיים, היא הופנתה עם אמה הביולוגית לאבחון אצל פסיכיאטרית מטעם בית המשפט על מנת לבחון התאמה לאימוץ. לא יכולתי להיכנס עם הילדה כי אסור היה לי לראות את האם. הילדה, מצידה, הייתה קפואה ולא שיתפה פעולה. הוחלט להזמין אותנו יחד איתה לאבחון חוזר – ללא האם הביולוגית. במפגש הזה, הילדה הייתה פתוחה וחופשייה. הרופאה הבינה וראתה שהילדה מפותחת ומתקשרת בהתאם לגילה. הדוח הועבר לבית המשפט שהיה אמור לדון במקרה ולהחליט אם היא בת אימוץ.

לאחר כמה שבועות, האם הביולוגית חתמה על מסמכי ויתור, ותואמו חמישה מפגשי פרידה בינה לבין בתה. הכול היה מתוח ומרגש מאוד. לאחר המפגש הרביעי, העובדת הסוציאלית הודיעה לנו בקול רועד שהאם התחרטה. זו הייתה נקודת שבר, אך הייתה לי תחושה פנימית חזקה שהכול יסתדר. ובאמת, כפי שהרגשתי, בסופו של דבר הילדה אומצה על ידינו. האימוץ הוכרז כאימוץ סגור, ולכן אין קשר בין הילדה לאם הביולוגית.

כשנסענו נרגשים לבית המשפט עם ילדינו ועם כל המשפחה המורחבת לקראת המעמד החגיגי של קבלת צו האימוץ, הילדה הייתה בת שלוש וחצי. היא שמעה אותנו מדברים ללא הרף על "צו בית המשפט" וחשבה שאנחנו נוסעים לקנות לה צב. הסברנו לה שעכשיו היא מקבלת את שם המשפחה שלנו, וכשחזרנו מבית המשפט הבאנו לה גם צב אמיתי. מבחינתי האימוץ היה רק הליך פורמלי; בליבי לא השתנה דבר – מהרגע הראשון היא הייתה ועודנה בתי.

אני מאמינה

אני מאמינה שדיאן איי לא עושה משפחה; עובדה שאמה של בתי לא הצליחה להתגבר על קשייה, ואפילו הקשר הגנטי לא עזר. לתפיסתי, גנטיקה היא פוטנציאל, והסביבה הרבה יותר חזקה ומשפיעה.

בשנים האחרונות אני עושה במרכז שלי מפגשים לאימהות אומנה שבהם אני משתפת אותן בחוויה ובניסיון שלי, נותנת להן כלים להתמודד ומעודדת אותן לשנות נקודת מבט.

אני מאמינה שכל מי שעוזר לנו לטפל בילדים שלנו הוא מלאך אנושי. יש לנו אינטרס משותף, ואנחנו צריכים ללכת יד ביד עם העובדות הסוציאליות ועם כל מערך התמיכה שיש סביבנו. אישית, כל השנים דאגתי להכיר טובה, להודות ולפרגן לכל מי שליווה אותנו בתהליך האנושי והעוצמתי של האומנה והאימוץ. אני מאמינה שבסופו של דבר לכולם יש לב טוב, גם אם הדרך רצופת אתגרים ונקודות מבט שונות.

מההתחלה האמנתי שכל מה שיקרה יהיה לטובה, וגם אם הילדה תהיה איתנו רק שנים מעטות, נדאג שזה יהיה הזמן הכי מיטיב עבורה. השיח אצלנו בבית מאוד גלוי ופתוח, ואפשר לדבר על הכול. אני פועלת תמיד מתוך אהבה ולומדת לגרש את הפחדים, אם הם מגיעים.

אימא

בשנים האחרונות התחלתי לחקור מה גרם לי לרצות כל כך בתהליך הזה. אימא שלי סיפרה לי שגם היא רצתה בעבר לאמץ ילד, אבל נבהלה והתחרטה. אנחנו חמישה ילדים, אני הבכורה, וכשהייתי בת 12, הוריי פתחו את ביתנו לנער עבריין. הם קיבלו עליו אפוטרופסות והכניסו אותו אלינו הביתה לשיקום, במקום שישב בכלא. אני זוכרת ששאלתי את עצמי – איך ייתכן שאימא שלי, שלמרות שעשתה את המעשה האמיץ הזה כשהיו לה בבית ילדה בת 12 ועוד ארבעה ילדים קטנים – כל כך חששה מההחלטה שקיבלנו, לקחת תינוקת אומנה.

השנים עברו, ואי-הוודאות הפכה לאי של ודאות. היום אני גאה בנו, בכולנו, על הדרך שעשינו כמשפחה וכיחידים. אין ספק שכולנו הרווחנו. את הילדה הזו חלמתי, היא אהובה ויקרה לנו, בדיוק כמו יתר ילדינו, וכך תהיה לעולם.

בשנים האחרונות הילדה המאומצת התחילה לרכוב על סוסים ולהתנדב בחווה, וביום שבו שלחתי לגליה את הסיפור הערוך ואת התצלומים, הילדה סיימה כיתה ו', ולמחרת חגגה בת מצווה באירוע שמח ומרגש עם החברים והמשפחה.

התכשיט

כבר בסוף הריאיון עם גליה, כשיצאתי מהסטודיו שלה שבלב חורשת האקליפטוסים, הבנתי שהתכשיט שאכין לה ייצג את היער הזה, שבתוכו גליה עובדת ויוצרת. יצרתי חמישה עלי זכוכית – עלה לכל אחד מבני המשפחה, ועוד עלה זהב שמייצג את הילדה, שבולטת כל כך בדרכה ובאישיותה המיוחדת. עלה הזהב מדמה את הילדה הזעירה שהגיעה למשפחתם, הילדה שהפכה להיות גורם מלכד ומאחד.

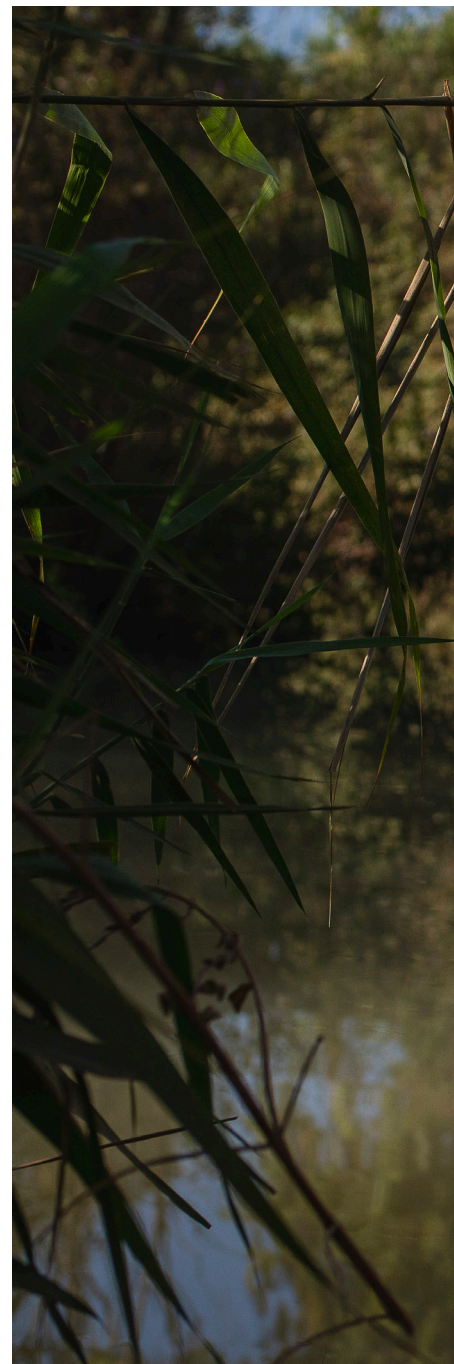
צילום: זוהר רון

פְּרוּרָה

צלמת: מעיין חלף

בכניסה לבית של ברוריה פגשתי נער ישוב בכיסא גלגלים. בחיוך מנומס הוא שאל את מי אני מחפשת, והציע לי לעלות במעלית ולא במדרגות. כשהתקשתי לעלות ברגל, התקש גם הוא וטען שבמעלית יהיה לי נוח יותר. היה בו שילוב של אסרטיביות עם חניניות כובשת; משהו בדיבורו הבטוח טשטש באחת את עובדת היותו נער עם נכות. בדיוק על התכונות המיוחדות האלה סיפרה לי אחר כך ברוריה, אם האומנה המגדלת אותו במסירות ובאהבה כבר 16 שנים, כמעט מהיום שנולד.

כש"אור שלום" פנו אלינו והגענו לבית החולים לראותו לראשונה, הכניסו אותנו מהכניסה האחורית כדי לחמוק מעיתונאים שעקבו אחר הסיפור. הרופאים אמרו לנו שאין להם שום תחזית כיצד יתפתח; אף איש מקצוע לא ידע להגיד אם יוכל לדבר, והובע אף חשש שיסבול מפיגור קוגניטיבי. לא אשכח את הביקור הזה. אני זוכרת שנכנסנו בהיסוס ועמדנו חוששים מעל מיטתו הקטנה. המראה היה מכמיר לב. נאור סבל מפטרייה שכיסחה את פניו הזעירות, ראשו היה מגולח, הוא היה עטוף כולו וראינו רק את הפנים. עד היום נשאר לו סימן קטן מהפטרייה, ואני אומרת לו שהוא נראה כמו הארי פוטר.

מצב משפחתי

כשנאור הגיע אלינו, בתנו הגדולה הייתה בכיתה י', והקטנה הייתה כבת ארבע. יש כלל קריטי באומנה שלפיו אם מישהו במשפחה, אפילו ילד, אינו מעוניין בתהליך – התהליך מופסק. חשוב לוודא שכולם מבינים שמדובר בדיני נפשות.

היו לנו כמה חודשים לעכל את הרעיון כמשפחה, אם כי אף אחד לא דמיין איך נשתנה כולנו. בתחילה הרעיון היה זר לילדים. אני מניחה שוודאי נבהלו וחששו, אך לאט לאט הצלחנו לגרום גם להם להתרגש, ולרתום אותם לתהליך.

לביקור הראשון בבית החולים, שלושה חודשים אחרי תחילת התהליך, הגענו עם ארבעה מילדינו, בלי הילדה הקטנה. כשיצאנו משם, שתי בנותינו הגדולות, שהיו בגיל ההתבגרות, התחילו לבכות. הן לא האמינו שאני מסוגלת להשאיר את התינוק שם. זה היה חודש דצמבר, בית החולים היה מלא בילדים חולים, והאחיות סיפרו לנו שלפעמים כל כך עמוס שם, שאין זמן ללכת אליו ולתת לו מוצץ. לא פעם היו מדביקים לו את המוצץ עם פלסטר, כדי שלא ייפול. היה ברור שבתנאים האלה הוא לא זוכה לחיבוק או לליטוף.

הילדים שלנו הבינו מייד שאין לתינוק ידיים, שהוא לעולם לא יהיה עצמאי, והיו מוטרדים במחשבות לגבי עתידו. החשש העיקרי שלי ושל בעלי נסוב כמובן על הנכות שלו: שאלנו את עצמנו איך נוכל לעזור לו, בלי לפגוע בשגרת

בעלי ואני באים מרקע דתי. יש לנו חמישה ילדים ביולוגיים, בריאים ואהובים. כשהתקרבת ליגיל 40 התחלתי לחפש משמעות נוספת בחיים. חשבתי לשנות כיוון בעבודה; עסקתי אז בחינוך, וטסתי במסגרת עבודתי עם תלמידי לפולין. המסע הזה שינה את חיי.

כשהגענו ל"יער הילדים", מארגני הטקס שנערך במקום הניחו על האדמה תמונות של ילדים, וכל אחד התבקש לקחת תמונה של ילד ולאמץ אותו אל ליבו. קשה לתאר את העוצמה של הרגע הזה. כשחזרנו לאוטובוס, כתבתי במחברת שלי: "כשאחזור לארץ אאמץ ילד". הרגשתי שאני רוצה להעניק בית חם לילד שאין לו בית כזה.

בהתחלה התלבטנו בין אומנה לבין אימוץ. באותם ימים, בתזמון מפתיע, התקשרו מ"אור שלום" לבעלי, שהגיש אז תוכנית רדיו. הם שאלו אם יוכל בשבוע של ראש השנה לדבר בתוכנית על משפחות אומנה, כדי להעלות את המודעות לצורך הגדול בבתיים חמים לילדים שהוצאו מביתם. לא היה לנו כל מושג מהי אומנה ומה היא כוללת. התייעצנו בינינו לבין עצמנו, והגענו למסקנה שהוא יוכל לדבר על משפחות אומנה בשידור רק לאחר שנהיה בעצמנו משפחת אומנה. כך, בהתרגשות עצומה, התחלנו בתהליך האומנה מייד לאחר ראש השנה. לא שיערנו כמה מהר נקבל תינוק לביתנו, אך הדברים התגלגלו במהירות.

מפאת גילנו, היה ברור שיועידו לנו ילד גדול, או ילד עם קשיים פיזיים או קוגניטיביים – ילדים שקשה למצוא להם בית ומשפחה אוהבת. בכל ליבי הייתי נכונה לאתגר.

נאור, הילד שקיבלנו לביתנו כעבור חודשים מעטים, נולד בין ראש השנה ליום כיפור. הוא נולד ללא גפיים עליונות, וננטש בבית החולים. אמו הביולוגית ניתקה כל קשר, האב והדודה באו לבקר לעיתים רחוקות, ורוב הזמן הוא שכב לבדו במחלקה. את חום הגוף הראשון קיבל מנשים מלאכיות אך זרות מעמותת "חיבוק ראשון". סיפורו העצוב פורסם בתקשורת, ונאמר שמחפשים לו משפחה אומנת.

החיים של המשפחה. לרגע, הרצון התערבב עם הפחד. אני זוכרת ששתקתי כל הדרך חזרה ושאלתי את בעלי מה נעשה אם הילד יצא וייכנס כל הזמן מבתי חולים לצורך טיפולים וניתוחים באופן שידרוש את כל תשומת ליבי – מה יהיו ההשלכות לגבי הילדים שלנו? הייתי מבולבלת; ידעתי שאני רוצה לקחת אותם, אבל לא על חשבון חמשת ילדיי ולא במקום הזמן שיש לי עם הילדה הקטנה שלי, שהייתה כאמור רק בת ארבע ועדיין נזקקה לי מאוד.

זמן קצר לפני כן בעלי חיתן זוג. בחתונה ניגש אליו בחור שהיו לו רק שתי אצבעות, לחץ לו את היד והציג עצמו כאחיו של החתן. בתקופת ההתלבטות החלטנו ללכת לבקר אותו. עצמאותו של הבחור חיזקה אותנו, והבנו שהכול אפשרי. ידענו שלאותו גבר חסרות אצבעות גם ברגליים, והנה, הוא בכל זאת הולך! שיתפנו אותו בחששות שלנו, אם לקחת לביתנו תינוק עם מוגבלות כל כך קשה. הבחור, שהיה בראשית שנות העשרים לחייו, אמר שהוא עוקב אחר הסיפור בתקשורת. הוא היה נרגש והבטיח שיגיע בכל שבוע לעזור לנו. בזכותו, נפלה ההחלטה; הרצון לפתוח את הלב גבר על הכול. בינואר, נאור הגיע אלינו היישר מבית החולים, בן ארבעה חודשים בלבד.

התחלה

כשנאור הגיע, אי אפשר היה שלא לשים לב לעיניים הטובות שלו. חשבתי לעצמי שהוא יהיה מאוד חכם, וזה חיזק אותי.

השנה הראשונה הייתה קשה ומאתגרת. ביליתי איתו ימים ארוכים בבית החולים. באותה התקופה שימשתי סגנית מנהל בית ספר, תפקיד אחראי ועמוס. מקום העבודה שלי היה מאוד הוגן ומתחשב, אבל בכל זאת הייתי צריכה להמשיך לעבוד. לא פעם שמעתי הערות מחלישות מהסביבה – תמיד מתוך דאגה, אבל לעיתים קרובות בלי רגישות. היו שאמרו לנו שזה יעכב את הקריירות שלנו, אבל אנחנו החלטנו להקשיב רק לעצמנו.

הילדים שלנו קיבלו את נאור כאח מהרגע הראשון. לשמחתנו, גם המשפחה המורחבת – הסבים והסבתות ובני הדודים – קיבלו אותו מייד, באהבה ובפתיחות מדהימה. למדנו שיש שלב ראשוני של רגיעה מהנכות שלו, אבל ככל שלומדים להכיר אותו, הלב נפתח לקראתו.

בתקופה הראשונה, בגלל בעיית קרישת הדם, לא יכולנו לשלוח אותו לגן. נאלצנו להביא מטפלת כדי שאוכל לצאת לעבודה. לעיתים תכופות הוא קיבל מנות דם ולא תמיד היה קל למצוא מנת דם עם סוג הדם שלו. הטיפול הרפואי בו היה עדין ואינטנסיבי, הבית תפקד כמו חמ"ל, וכולנו היינו שותפים. נעזרנו בתלמידות בית ספר שהיו מגיעות לשחק איתו, קיבלנו עזרה בניקיון הבית, אבל את כל היתר עשינו לבד.

אנשים רבים התרגשו עבורו ואיתנו, מתנות רבות נתרמו ונשלחו אלינו מזרים. זה חימם לנו את הלב. התחזקנו בכך שהצלנו את נפשו וידענו שעם כל הקושי, גם אנחנו נרוויח מתנת חיים משמעותית לכל המשפחה.

הסתגלות

הנכות של נאור היא פיזית בלבד. מהר מאוד הבנו שאין לו בעיה קוגניטיבית, אך בגלל הקושי המוטורי יש לו הרבה לקויות למידה. היום, בתיכון, הוא משלב בין בית הספר הדתי לבין מגמת תאטרון בבית ספר חילוני. הוא לומד משחק מול מצלמה ומתאמן בשחייה. קיוונו שיגיע לאולימפיאדת הנכים ב-2024, אבל נראה שהוא לא רוצה את זה מספיק. הוא למד ללכת בגיל ארבע, אך הלך רק במשך שנתיים. כעבור שנתיים, כובד גופו העמיס על רגליו הפגועות ולכן החל להתקדם על ברכיו. היום הוא מתנהל בכיסא גלגלים.

מההתחלה זיהינו את קסמו. הצבנו לעצמנו שתי מטרות עיקריות: שיגדל עם ביטחון עצמי, ושיהיה שמח. לשמחתנו העצומה, שתי המטרות התגשמו. נאור הוא ילד חברותי ואהוב, ולכן התעקשתי שלמרות הקשיים ולקויות הלמידה ילמד בחינוך רגיל ולא בחינוך המיוחד. הייתה לי העדפה ברורה: שיהיה מאושר חברתית, גם אם לא יסיים את כל הבגרויות.

מהינקות ועד היום נאור קשור מאוד לכל אחיו, ובעיקר לבן שגר סמוך אלינו ומסייע רבות בהסעות, לוקח אותו לגלוש ונוסע איתו לפעילויות של עמותת "שמחה לילד" ולמשחקים של מכבי תל-אביב.

לאורך השנים הגשנו מספר פעמים בקשה לאימוץ אך באופן מוזר, האב הביולוגי, שאינו שומר על קשר, מסרב לאפשר זאת. כך או כך, עבורנו נאור היה ויהיה תמיד ככל יתר הילדים שלנו.

אני מקפידה איתו על נימוס והודיה. למרות שמצבו מורכב, אסור לוותר לו. פעם, כשביקש ממני שאביא לו לשתות, ציינתי בפניו ששכח להגיד את המילה "בבקשה". הוא ביקש שוב ושוב את המים באופן תובעני ולא מנומס ולא אמר את המילה "בבקשה". אנשים עם נכות, שרגילים שעושים הכול עבורם, עלולים להפוך לתובעניים. כשהמשכתי להתעקש הוא אמר, "מה את חושבת, אם היו לי ידיים רגילות, לא הייתי הולך לבד ולוקח לעצמי לשתות?!"

אימא

גדלתי במשפחה אוהבת, אבי היה רב. אמי חלתה בילדותה בדלקת פרקים שפגעה לה בלב. כשהוריי התחתנו, הרופאים אמרו לה שלא תוכל ללדת, ובכל זאת נולדו לה שישה ילדים – אני השלישית.

אבא שלי תמיד עטף את אימא וגונן עליה, ועד שהתחתנתי בעצמי לא ידעתי על מחלת הלב שלה. כנראה דבק בי משהו מהעקשנות שלה ומהרצון להקדיש עצמי לאימהות בכל מחיר.

לילה אחד חלמתי שלקחו לי את נאור, שהמשפחה שלו רצתה אותו בחזרה. זו כנראה החרדה הגדולה שלי. חלמתי שאני נוסעת לשם ומתחבאת כדי לראות איך הוא נראה. כשהוא יצא מהבית, בחלום, התעוררתי.

המילה "אימא" מלאת עוצמה ומשמעות עבורי ואני שמחה על האימא שאני.

מאז שראיינתי את ברוריה, נאור סיים בהצלחה את לימודיו עם בגרות מלאה במגמת תאטרון והשתתף בהצגה "אילוף הסוררת" במסגרת קבוצת הנוער בתאטרון הקאמרי. הוא לומד במכינת אדרת בכפר הנוער בן שמן, ומתעתד להתנדב לצה"ל. החלום הגדול שעדיין לא הגשים הוא ללמוד נהיגה, כדי להיות עצמאי עוד יותר מכפי שהוא.

נאור הוא ילד כל כך חכם, רגיש ומרגש, ואנחנו משמשים לו באהבה ידיים ורגליים. כשאמר לי את המשפט הזה, נעתקה נשימתי. פתאום הבנתי את הקושי הרגשי להיות תלוי כל כך, ולהבין שכך יהיה תמיד. מכיוון שהוא כה אהוב ועטוף חברתי, לפעמים אני שוכחת עם אילו קשיים רגשיים מתמודד מי שאינו עצמאי ושתלוי בסביבה.

אנחנו מודעים לכך שככל שנאור יתבגר יצוצו מורכבויות רבות וכבדות משקל. למדנו שהחיים הם כאן ועכשיו, ואין טעם להיבהל מהעתיד. יש לנו אפוטרופסות על גופו ואנחנו נטפל בו תמיד ברגישות ובאהבה ונדאג לכל מחסורו.

אני מאמינה

הרבה פעמים אנשים אומרים לנו שעשינו עם נאור חסד, ואני מרגישה בדיוק את ההפך; בסופו של דבר, החיים לצידו שינו לטובה את כולנו. המשפחה שהיינו לפני כן היא לא המשפחה שאנחנו היום.

בזכות האומנה הגעתי לתחום החינוך המיוחד. כשנאור היה בן שמונה יצאתי לשנת שבתון, ובעקבות התהליך הלכתי ללמוד ליווי הורים לילדים עם צרכים מיוחדים. היום אני יודעת כמה חשוב לתמוך בהורים, שלא יחושו אבודים – מול הילד, מול המערכות השונות, מול עצמם.

כשאני רואה את נאור משחק במחשב אני חושבת שאם אנשים שמשחקים מולו אונליין היו יודעים שהילד המתחרה בהם משחק עם הרגליים כי אין לו ידיים – הם לא היו מאמינים...

התכשיט

הרגע הכי חזק בפגישה עם ברוריה היה הרגע שבו הבנתי שהיא – וכל שאר האנשים שמקיפים את נאור – משמשים לו למעשה כידיים, ובלעדיהם הוא עלול להיות אבוד בדיוק כמו תינוק. הטבעות שיצרתי עבורה מדמות אצבעות, ונותנות למי שעונד אותן מעין כוחות־על לטפל ולעזור.

צילום: זוהר רון

תודות

לאחר ארבע שנים של עבודה מאתגרת בפרויקט מיוחד עם נשים מיוחדות ויוצאות דופן, אני רוצה להודות –

לאושרי כהן־נדר, האוצרת, שליוותה אותי משלב הרעיון, דרך תכנון התכשיט ועד הקמת התערוכה ועריכת הספר. את אושרי פגשתי בדיוק בזמן הנכון; היא הרחיבה לי את המבט, דייקה את כוונתי ועזרה לי לראות את התמונה המלאה. אושרי, תודה על המקצועיות ועל החברות שנקמה לאורך הדרך.

תודה רבה לשמונה הצלמות המוכשרות: ענת קזולה, דגנית ארטמן, אלה ברק, מיטל דור, יעל בר כהן, שונית פלקוזריצקי, נעה זני ומעיין חלף, שעם כולן היה תענוג לעבוד. כל אחת מכן האירה את האישה שעבדה איתה בדרכה הייחודית והצנועה.

לאוריין צ'פלין, איתה עברתי את הסגר הראשון בשיחות זום שמיקדו אותי ועזרו לי להמשיך במלאכת הראיונות, שכתובם והעלתם הראשונית על הכתב. אוריין, היה לי העונג לעבוד איתך וללמוד ממך.

לענבל גרין, שליוותה אותי בתהליך הסופי של עריכת הטקסטים וההגהות, שדחפה בעדינות ובמקצועיות רבה, עד שהגענו לתוצאה הרצויה.

לקרן דניס המופלאה, החכמה והמוכשרת, שהייתה אמונה על כל עבודת העיצוב – מהלוגו ועד הספר, והרבה הרבה מעבר לכך.

לסופי ירחי, המורה שלי לצורפות, שהייתה הבחירה המושלמת, שבסבלנות ובצניעות רבה עזרה לי להפוך כל רעיון לתכשיט כסף.

לנורית ירמיה, שעזרה לי עם הרבה רצון טוב, ידע ורגישות, בזמנה הפנוי המועט ובהתנדבות, לדייק את הטקסטים באנגלית.

לרינה הלקין, שבזכותה הגענו לטקסט המדויק לתערוכה.

לנשים של "אור שלום" – טלי חלף, נעמי ליברמן וענת שעשוע, שחיות את הסיפורים והדרמות האנושיות יום־יום ושעה־שעה, שהאמינו בי מהרגע הראשון ונתנו לי יד חופשית לפתח את הפרויקט ולממשו.

ואחרונות חביבות, אימהות האומנה, אימהות הקלט ואימהות הבית, שהסכימו לקחת חלק בפרויקט וזרמו איתי משלב הריאיון ועד הצילומים. אתן הגיבורות האמיתיות.

תודה לכולכן!

קרדיטים

צלמות הפקה: יעל בר כהן (מריה); שונית פלקוזריצקי (ענת); מיטל דור (דלידה); אלה ברק (אביבית); דגנית ארטמן (דפנה); נעה זני (לילה); ענת קזולה (גליה); מעיין חלף (ברוריה)

צילומי תכשיטים: זוהר רון

צורפות: סופי ירחי

צורפות, תכשיט אביבית: סטודיו קוינטנר

עיצוב טקסטיל, תכשיט דלידה: מירית הללי הורוביץ

איפור וסידור שיער, מריה: חיים ואלכס – H&A

איפור וסידור שיער, גליה: תמי מרגלית

הדפסת תמונות תערוכה: רחל שמש

עיצוב גרפי: קרן דניס

אוצרת: אושרי כהן נדר

ייעוץ תוכן: אוריין צ'פלין

עריכת לשון: ענבל גרין

כל הזכויות שמורות לכותבת הספר יערה קליין ימין.
אין להעתיק, לשכפל, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן מידע או להפיץ ספר זה או קטעים ממנו בשום צורה ואופן ובשום אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני ללא אישור בכתב מכותבת הספר.